

**Το προσωνύμιο Καραγκούνηδες
των Αρβανιτόβλαχων της Ακαρνανίας:
Μια πρώτη προσέγγιση**

Αντώνης Βασιλείου, M.Ed., Ph.D.

Εκπαιδευτικός Π.Ε., Ιστορικός

1ο ΜΕΡΟΣ

Περίληψη

Το άρθρο αυτό αναφέρεται στο προσωνύμιο Καραγκούνηδες των μελών της Αρβανιτοβλάχικης γλωσσικής ομάδας της Ακαρνανίας.¹ Στην αρχή παρατίθεται μια σύντομη εισαγωγή σχετικά με την πολυωνυμία των λαών και ιδιαίτερα των Βλάχων, παρακλάδι των οποίων αποτελεί και η ανωτέρω γλωσσική ομάδα. Στη συνέχεια παρουσιάζονται κάποια γεωγραφικά στοιχεία για την περιοχή όπου κατοικούν σήμερα οι Βλάχοι της Ακαρνανίας και γίνεται μια γενικότερη αναφορά στο υπό μελέτη προσωνύμιο (πού αλλού απαντάται, ετυμολογία κ.λπ.). Κατόπιν δίνονται κάποια ιστορικά στοιχεία (βιβλιογραφικές αναφορές/πηγές, χειρόγραφα, έγγραφα του 19ου αιώνα, δημοτικά τραγούδια, τοπωνύμια κ.λπ.) όπου απαντάται το συγκεκριμένο προσωνύμιο σε σχέση κυρίως με τους Βλάχους της Ακαρνανίας και κατά δεύτερο λόγο με τους Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας. Διατυπώνονται επίσης μερικές σκέψεις και παρουσιάζονται κάποια στοιχεία αναφορικά με την ενδεχόμενη σχέση των Καραγκούνηδων της Ακαρνανίας με την ομώνυμη ομάδα της Θεσσαλίας. Τέλος, καταγράφονται τα συμπεράσματα που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη.

1. Εισαγωγή

Είναι αρκετά συνηθισμένη στην ιστορία της ονομασίας των λαών η πολυωνυμία, δηλαδή το φαινόμενο κάποιοι από αυτούς να έχουν δύο ή και περισσότερα ονόματα με τα οποία ετεροπροσδιορίζονται (τους αποκαλούν οι άλλοι) ή αυτοπροσδιορίζονται (αποκαλούν οι ίδιοι τον εαυτό τους/αυτοαποκαλούνται).

Για να περιοριστούμε μόνο στην ελληνική πραγματικότητα, αλλά και σε κάποιους άλλους γειτονικούς λαούς, θα αναφέρουμε πως εμείς οι Έλληνες αυτοπροσδιοριζόμαστε κυρίως με το παραπάνω εθνώνυμιο αλλά και με τον όρο Ρωμιοί (οι εναπομείναντες Έλληνες κάτοικοι της Τουρκίας) καθώς και με το παλαιότερο εθνώνυμιο Γραικοί, ιδιαίτερα μέχρι την περίοδο της Τουρκοκρατίας.² Επίσης είναι γνωστό ότι ετεροπροσδιοριζόμαστε με άλλο όνομα πέρα από αυτό με το οποίο αυτοπροσδιοριζόμαστε, δηλαδή το εθνώνυμιο Έλληνες. Συγκεκριμένα οι δυτικοί λαοί (ευρωπαίοι, αμερικανοί κ.λπ.) αλλά και οι βαλκανικοί μάς αποκαλούν με διάφορες παραλλαγές του εθνωνυμίου Greeks (= Γραικοί), οι ασιατικοί λαοί με το εθνώνυμιο Γιουνάν/Γιουνανί (= Ίωνες), ενώ οι λαοί της Ανατολικής Μεσογείου με το εθνώνυμιο Γιαβάν (Yavan ή Javan), το οποίο αποτελεί παραλλαγή του αμέσως προηγούμενου. Με το εθνώνυμιο Greeks επίσης αυτοπροσδιοριζόμαστε, όταν επικοινωνούμε με αλλόγλωσσους. Με αυτόν τον όρο ακόμη έχουμε αναγνωριστεί από τους διάφορους διεθνείς οργανισμούς (Ο.Η.Ε., Ν.Α.Τ.Ο. κ.λπ.).³ Άλλο σχετικό παράδειγμα αποτελούν οι Αλβανοί, οι οποίοι αυτοαποκαλούνται ως

¹ Προσωνύμιο είναι ένα όνομα ή μια ονομασία που προστίθεται στο κυρίως όνομα ενός προσώπου ή μιας ομάδας ανθρώπων και το οποίο/η οποία συνήθως έχει σχέση με κάποια χαρακτηριστική ιδιότητα του προσώπου ή της ομάδας που το/τη φέρει.

² Είναι σε όλους γνωστή η ρήση που αποδίδεται στον Αθανάσιο Διάκο -περιλαμβάνεται σε διάφορα δημοτικά τραγούδια που τον αφορούν- ο οποίος, όταν τον συνέλαβαν οι Τούρκοι και του πρότειναν να αποκηρύξει την πίστη του, απάντησε «Εγώ Γραικός γεννήθηκα, Γραικός και θα πεθάνω»/« Έγώ Γραικός γεννήθηκα, Γραικός θέ ν' άποθάνω» (Εκλογή Ακαδημίας Αθηνών, τόμος Α': 156-157, Ν. Βραχνός, Άγραφα, 1890). Για περισσότερες πληροφορίες όσον αφορά τα εθνώνυμια Έλληνας, Ρωμιοί και Γραικός δες Μαντούβαλου, 1990: 79-178 όπου υπάρχει πλούσια βιβλιογραφία σχετικά με το θέμα.

³ Από τον «κανόνα» αυτόν εξαιρείται η Ευρωπαϊκή Ένωση στην οποία η χώρα μας έχει πετύχει να ενταχθεί με τον όρο Hellas. Ωστόσο στην αγγλόφωνη έκδοση της επίσημης ιστοσελίδας του παραπάνω οργανισμού (<http://europa.eu>) χρησιμοποιείται για την Ελλάδα ο όρος Greece. Τον όρο Hellas η χώρα μας τον χρησιμοποιεί και σε άλλες περιπτώσεις, π.χ. σε διεθνείς αθλητικές συναντήσεις κ.λπ. Επίσης με τον όρο αυτόν ή παραλλαγές του αναφέρεται σήμερα η Ελλάδα από μερικούς λαούς, όπως π.χ. τους Κινέζους, τους Νορβηγούς κ.λπ. Οι όροι Grai και Graeci σύμφωνα με τον Γ. Χατζιδάκη προήλθαν «από μικράς τίνος ομάδος Έλλήνων Γραιών και

Σκιπτάροι/Σκιπτάρ (Shqipetare) ενώ ετεροαποκαλούνται ως Αλβανοί (Albanians).⁴ Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και σε άλλους λαούς, π.χ. τους Γάλλους (Frangais/French/Γάλλοι/Φραντσέζοι/Φράγκοι), τους Γερμανούς (Deutschen/Germans) κ.λπ.

Είναι επίσης συνηθισμένο φαινόμενο να υπάρχουν πολλές επιμέρους ονομασίες (προσωνύμια) με τις οποίες προσδιορίζονται μικρότερες ομάδες ενός λαού με βάση κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γλωσσικά, γεωγραφικά, θρησκευτικά, ιστορικά, λαογραφικά, διατροφικά, ενδυματολογικά κ.λπ.). Έτσι για τους Έλληνες υπάρχουν, μεταξύ άλλων, τα παρακάτω προσωνύμια: Πόντιοι, Κρητικοί, Μωραίτες, Μακεδόνες, Θρακιώτες, Ηπειρώτες, Νησιώτες, Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης ή Μεμέτια, Λατίνοι/οι Καθολικοί κάτοικοι της Σύρου, Γραικύλοι, Γκαζμάδες (Κασμάδες)/οι Λέσβιοι, Ακανέδες/οι Σερραίοι, Παγουράδες/οι Γιαννιώτες, Γκατζόληδες/οι κάτοικοι του Έβρου, Γκάγκκαροι/οι Αθηναίοι, Καρντάσια/οι Θεσσαλονικείς, Καλαμαράδες, Ελλαδίτες κ.λπ.⁵ Η πολυωνυμία ήταν συνηθισμένη και κατά την αρχαιότητα, αφού ως γνωστόν οι Έλληνες ονομάζονταν μεταξύ των άλλων ως: Αχαιοί, Ίωνες, Αιολείς, Δωριείς, Δαναοί (παλιότερα), Έλληνες (στην αρχή μόνο οι κάτοικοι της αρχαίας Φθίας και αργότερα επεκτάθηκε σε όλες τις ελληνικές φυλές), Σελλοί (οι κάτοικοι της κεντρικής Ηπείρου), Γραικοί κ.λπ.⁶ Αυτό όμως που δεν είναι συνηθισμένο είναι το φαινόμενο το οποίο συμβαίνει με τις διάφορες ονομασίες των Βλάχων. Σε σχετική έρευνα που κάναμε εντοπίσαμε τουλάχιστον 42 ονομασίες με τις οποίες αποκαλείται από τους τρίτους (ετεροαποκαλείται) η συγκεκριμένη γλωσσική ομάδα. Μάλιστα υπάρχουν διαφορετικές ονομασίες των Βλάχων ανάλογα με τη χώρα στην οποία ζουν. Επίσης υπάρχουν πάρα πολλά προσωνύμια των Βλάχων, τα οποία αναφέρονται στις κατά τόπους διαφορετικές Βλάχικες γλωσσικές ομάδες (Αρβανιτόβλαχοι, Γραικόβλαχοι, Γραμμουστιάνοι, Μοσχοπολίτες κ.λπ.).

Επειδή θα ξέφευγε κατά πολύ από τους στόχους του συγκεκριμένου άρθρου μια εκτεταμένη αναφορά στις διαφορετικές ονομασίες των Βλάχων, γι' αυτό θα περιοριστούμε στις πιο γνωστές. Εκτός λοιπόν από το όνομα Βλάχος υπάρχουν και οι παρακάτω ονομασίες (Έξαρχος, 2010: 12-21 και Έξαρχος, 2001, τόμος Α': 28-29). Στην Ελλάδα: Κουτσόβλαχοι, Μπουρτζόβλαχοι, Αρβανιτόβλαχοι, Καραγκούνηδες, Τσιντσάροι, Μακεδονόβλαχοι, Γραικόβλαχοι, Ελληνόβλαχοι, Γραικολατίνοι, Μογλενίτες, Κεράβλαχοι ή Μαυρόβλαχοι, Μοσχόβλαχοι, Ρουμανόβλαχοι κ.λπ. Στην Αλβανία: Vlëu't, Vlle't, Goga και Tsiopani. Στην πρώην Γιουγκοσλαβία: Vlashi, Tsintsari κ.λπ. Στην πρώην Γ.Δ.Μ.: Vlashi, Tsintsari, Aromani. Στη Βουλγαρία: Vlashi, Tsintsari. Στη Ρουμανία: Aromani, Macedonoromani, Macedoneani, Romani din Macedonia. Στην Τουρκία: Vla, Ula, Ulak κ.λπ.

Από τα παραπάνω ονόματα διαπιστώνουμε ότι σε κάθε κράτος του βαλκανικού χώρου, όπου ζουν ή ζούσαν οι Βλάχοι, υπάρχουν -όπως ήδη αναφέρθηκε- πολλές και διαφορετικές ονομασίες των τελευταίων. Το γεγονός

Γραικών καλουμένων, οϊτινες από τῆς ἐν Βοιωτία Τανάγρας ἀπέκησαν πάλοι εἰς τὴν Ἰταλίαν (ἐνν. τὴν Κύμην) καὶ ἐγνωρίσθησαν πρῶτοι ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς Ἰταλοὺς» (Εγκυκλοπαίδεια Δομή, χ.χ., τόμος τέταρτος: 311). Τα εθωνύμια Γιουνάν/Γιουνανί και Γιαβάν προέρχονται από την περσική λέξη Yauna, ονομασία της Ιωνίας στη συγκεκριμένη γλώσσα την οποία κατέκτησαν οι Πέρσες ήδη από τον 6^ο αιώνα π.Χ. Οι Πέρσες έδωσαν τη συγκεκριμένη ονομασία και σε όλους τους άλλους που μιλούσαν την ελληνική γλώσσα. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το εθωνύμιο Γιουνάν/Γιουνανί καθώς και για τους λόγους που οι Οθωμανοί το προτίμησαν έναντι του παλαιότερου όρου Ρουμ (= Ρωμαίοι/Ρωμιοί) δεσ Μαντούβαλου, 1990: 98, 138 & 152. Θα πρέπει να αναφέρουμε ακόμη ότι στην περίπτωση των εθωνυμίων Γιουνάν/Γιουνανί και Γιαβάν καθώς και του εθωνύμιου Greeks παρατηρείται το φαινόμενο από ένα τμήμα του ελληνόφωνου πληθυσμού να ονομαστεί ολόκληρος ο ελληνόφωνος πληθυσμός (συνεκδοχή). Και στις δύο περιπτώσεις όμως τόσο οι Ίωνες (κάτοικοι της Ιωνίας της Μικράς Ασίας) όσο και οι Γραικοί (κάτοικοι της πόλης ή της περιοχής Γραία ή Τανάγρα), απ' τους οποίους προήλθαν τα αντίστοιχα παραπάνω εθωνύμια, είχαν κοινά στοιχεία με τους υπολοίπους Έλληνες στους οποίους δόθηκε το όνομά τους, οπότε π.χ. κοινή γλώσσα (ομόγλωσσο) -λαμβανομένων υπόψη των διάφορων παραλλαγών της/διαλέκτων- κοινή θρησκεία (ομόθρησκο), κοινά ήθη και έθιμα (ομότροπο) καθώς και σε γενικές γραμμές κοινή γεωγραφική προέλευση (ευρύτερος ελληνικός χώρος). Επομένως τα παραπάνω εθωνύμια (Γιουνάν/Γιουνανί/Γιαβάν και Greeks) δεν δόθηκαν σε όλους τους Έλληνες τυχαία ούτε από κάποιο «λάθος». Η διαπίστωση αυτή είναι ιδιαίτερα χρήσιμη στην ερμηνεία του ορού Καραγκούνηδες, όπως θα δούμε παρακάτω.

⁴ Στην Ελλάδα απαντάται σε διάφορες αρβανιτόφωνες περιοχές το επώνυμο Σκεπετάρης, το οποίο προέρχεται από το συγκεκριμένο εθωνύμιο.

⁵ Τα δύο τελευταία προσωνύμια προέρχονται από την Κύπρο. Το μεν πρώτο έχει σκωπτική και μειωτική σημασία (Μπαμπινιώτη, 1998: 814/λήμμα καλαμαράς) και δόθηκε στους Έλληνες μετά την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους και ειδικότερα μετά την έλευση των Βαυαρών, ενώ το δεύτερο δόθηκε από τους Κύπριους στους Έλληνες μετά τη δημιουργία του ανεξάρτητου Κυπριακού κράτους, κατ' αντιδιαστολή προς τους εκτός της Ελλάδος Έλληνες, ώστε να μην υπάρχει σύγχυση μεταξύ των όρων Έλληνας και Κύπριος (Μπαμπινιώτη, 1998: 587/λήμμα Ελλαδίτης).

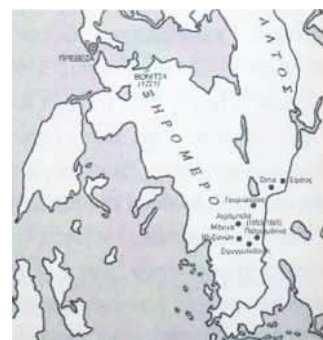
⁶ Παρατηρούμε λοιπόν ότι και το εθωνύμιο Έλληνες δόθηκε σε ολόκληρο τον ελληνόφωνο πληθυσμό προερχόμενο από ένα μόνο τμήμα ελληνόφωνου πληθυσμού, όπως ακριβώς συνέβη και με τα εθωνύμια Γιουνάν/Γιαβάν και Γραικοί.

αυτό θεωρούμε ότι είναι ένα από τα πιο σπάνια φαινόμενα στην ιστορία των εθνωθυμίων και πιστεύουμε ότι υποδηλώνει σε μεγάλο βαθμό τις προσπάθειες που έγιναν από κάθε βαλκανικό κράτος, στο οποίο κατοικούσαν οι Βλάχοι, να προσεταιριστεί την εν λόγω γλωσσική ομάδα προς όφελος του. Η πολυωνυμία αυτή λοιπόν οφείλεται αφ' ενός σε εθνικούς-πολιτικούς λόγους και αφ' ετέρου σε ιστορικούς λόγους και κυρίως στο γεγονός ότι η συγκεκριμένη γλωσσική ομάδα υπήρξε για αιώνες διεσπαρμένη σε ολόκληρο το βαλκανικό χώρο. Η πολυδιάσπαση, ως γνωστόν, οδηγεί αναπόφευκτα στην πολυωνυμία. Τέλος, η συγκεκριμένη γλωσσική ομάδα δεν απέκτησε ποτέ κάποια κρατική οντότητα, γεγονός που θα είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό της επικρατούσας πολυωνυμίας.

Στο άρθρο αυτό, όπως ήδη αναφέρθηκε, θα ασχοληθούμε με ένα από τα πολλά προσωνύμια των Βλάχων και συγκεκριμένα με τον όρο Καραγκούνηδες, τον οποίο φέρει σήμερα μόνο η Αρβανιτοβλάχικη γλωσσική ομάδα της Ακαρνανίας. Επίσης θα εξετάσουμε την πιθανή σχέση του προσωνυμίου αυτού με τον ομώνυμο όρο (Καραγκούνηδες) που απαντάται στη Θεσσαλία. Ωστόσο θα γίνει μια γενικότερη αναφορά στους Βλάχους της Ακαρνανίας και στο προσωνύμιο Καραγκούνηδες (πού απαντάται, ετυμολογία κ.λπ.), κάτι που θεωρούμε ότι θα μας βοηθήσει σημαντικά στην καλύτερη κατανόηση του υπό εξέταση προσωνυμίου.

2. Το προσωνύμιο Καραγκούνης

Στον νομό Αιτωλοακαρνανίας, κατά μήκος του κάτω Αχελώου και συγκεκριμένα μεταξύ της δεξιάς όχθης του ποταμού και του βελανιδοδάσους της Μάνινας (περίπου στα νότια «σύνορα» των πρώην επαρχιών Βαλτού και Ξηρομέρου - Βονίτσης), υπάρχουν σήμερα έξι χωριά κι ένας οικισμός οι περισσότεροι κάτοικοι των οποίων είναι δίγλωσσοι.⁷ Οι άνθρωποι αυτοί μιλούν εκτός από την ελληνική και τη Βλάχικη γλώσσα και, όπως ήδη αναφέρθηκε, ανήκουν στην ίδια γλωσσική ομάδα, στους λεγόμενους Αρβανιτόβλαχους ή Καραγκούνηδες. Τα χωριά στα οποία κατοικούν είναι η Στρατός (πρώην Σωροβίγλι), τα Όχθια, η Γουριώτισσα (πρώην Γαλιτσα) - Τοπικές Κοινότητες του Δήμου Αγρίνιου- η Παλαιομάνινα, το Αγράμπελο/τα Αγράμπελα, το Στρογγυλοβούνι (πρώην Καλέντζι) και ο οικισμός Μάνινα Βλιζιανών - Τοπικές Κοινότητες του Δήμου Ξηρομέρου. Για τα χωριά αυτά δες στον χάρτη της εικόνας 1.

Εικόνα 1. Χάρτης της Ακαρνανίας όπου φαίνονται τα Βλαχοχώρια της περιοχής (Κοκοκύδης, 2000, τόμος Β': 65).

Οι Αρβανιτόβλαχοι, και συγκεκριμένα οι Καραγκούνηδες, είναι Βλάχοι οι οποίοι προέρχονται κυρίως από την περιοχή της Ηπείρου, Βόρειας και Νότιας. Η γλωσσική ομάδα των Καραγκούνηδων επίσης αποτελεί υποδιαίρεση της ευρύτερης Βλάχικης γλωσσικής ομάδας και εμφανίζει κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (γλωσσικά, πολιτισμικά, εθνογραφικά κ.λπ.) που τη διαφοροποιούν από τις υπόλοιπες ομόγλωσσες ομάδες σε σημαντικό βαθμό (Μπουσμπούκης, 1999: 54-55' Kahl, 2009: 267-269 & Αλεξάκης, 2009: 20). Σε κάποια φάση της ιστορίας της μάλιστα η ομάδα αυτή υπήρξε ακόμη και τρίγλωσση, με τους ομιλητές της να μιλούν συγχρόνως Βλάχικα, Ελληνικά και Αλβανικά (Weigand, 2001, τόμος Λ': 226 & Βασιλείου, 2012: 289). Με το προσωνύμιο Καραγκούνηδες αυτοαποκαλούνται και ετεροαποκαλούνται οι συγκεκριμένοι άνθρωποι στις επαφές τους με αλλόγλωσσους (ελληνόφωνους) της περιοχής (δες σχετικά στα συμπεράσματα του παρόντος άρθρου), ωστόσο στη γλώσσα τους αυτοαποκαλούνται ως Rimenu (ο ένας)/Rimeni (οι πολλοί).

Με το όνομα Καραγκούνηδες εκτός από τους Βλάχους της Ακαρνανίας καταγράφεται, όπως ήδη αναφέρθηκε, και μια ομάδα γεωργοκτηνοτρόφων της Θεσσαλίας, οι οποίοι αυτοπροσδιορίζονται και ετεροπροσδιορίζονται με αυτό το προσωνύμιο. Οι άνθρωποι αυτοί κατοικούν στα πεδινά μέρη του θεσσαλικού κάμπου, κυρίως στο βορειοανατολικό τμήμα του νομού Καρδίτσας και σε ορισμένα χωριά των Φαρσάλων και των Τρικάλων. Σε ορισμένες περιοχές της Θεσσαλίας μάλιστα υπάρχει για τους Καραγκούνηδες της περιοχής αυτής και ο σπανιότερος όρος Καραγκουνόβλαχοι (Φαλτάιτς, 1933: 791 Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση, 1972, τόμος 15^{ος}: 33). Τον όρο Καραγκουνόβλαχος τον καταγράφει και ο Λαμνάτος (1973: 17), ο οποίος μάλιστα αναφέρει ότι ο όρος

⁷ Σύμφωνα με την απογραφή του 2001 οι μόνιμοι κάτοικοι των συγκεκριμένων οικισμών είναι 3.630

αυτός αποδίδεται σε πολλά μέρη της Θεσσαλίας στους γεωργοκτηνοτρόφους. Με την πληροφορία αυτή του Λαμνάτου διαφωνεί ο Ντούλας (2011: 368).

Οι Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας ωστόσο δεν είναι δίγλωσσοι, όπως οι Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας, και μιλούν μόνο ελληνικά. Το γεγονός αυτό έχει οδηγήσει πολλούς να υποστηρίξουν ότι οι συγκεκριμένοι άνθρωποι δεν έχουν καμία σχέση με τους Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας (Τσαμπάζη, 1961: 255 Λαζάρου, 1976:86 Κουκούδης, 2000, τόμος Β 271 Ντούλας, 2011: 337-430 κ.ά.) και φυσικά ότι δεν είναι Βλάχικη καταγωγής. Μάλιστα έχει γίνει και μια ανθρωπολογική μελέτη το 1970 μεταξύ των κατοίκων των χωριών Μαλακάσι, Παναγία και Προάστειο Καρδίτσας (οι κάτοικοι των δύο πρώτων είναι Βλαχόφωνοι, ενώ του τρίτου είναι Καραγκούνηδες μη Βλαχόφωνοι) από την οποία, σύμφωνα με το ισχυρισμό της ερευνήτριας που την πραγματοποίησε, προέκυψαν στοιχεία φυλετικής διαφοράς μεταξύ των μελών των δύο παραπάνω ομάδων (Τσιώλη, 1974: 30-31). Ωστόσο θα πρέπει εδώ να αναφέρουμε ότι η παραπάνω ερευνά συνέκρινε τους Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας με τους Βλάχους της ίδιας περιοχής. Με τους τελευταίους οι Βλάχοι (Καραγκούνηδες) της Ακαρνανίας παρουσιάζουν, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, αρκετές διαφορές. Ενδιαφέρον λοιπόν θα ήταν μία ανάλογη έρευνα να είχε πραγματοποιηθεί μεταξύ των Καραγκούνηδων της Θεσσαλίας και των Καραγκούνηδων (Αρβανιτόβλαχων) της Ακαρνανίας.

Θα πρέπει να αναφέρουμε όμως πως είναι μοναδικό το φαινόμενο στην, ιστορία των εθνωθυμίων/προσωθυμίων των λαών να ονομάζονται με το ίδιο όνομα δύο ομάδες ανθρώπου που δεν έχουν καμία συγγενική σχέση μεταξύ τους σε γλωσσικό, πολιτισμικό ή οποιοδήποτε άλλο επίπεδο.

Μάλιστα τα μέλη των δύο αυτών ομάδων κατοικούν για αιώνες χωρίς καμία επαφή μεταξύ τους σε διαφορετικά μέρη της Ελλάδος (Ακαρνανία - Θεσσαλία), εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά η μία ομάδα από την άλλη (δες σχετικά στον χάρτη της εικόνας 2 το τριγωνικό μαύρο πλαίσιο/Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας και το ορθογώνιο μαύρο πλαίσιο/Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας).

Κάποιοι ερευνητές ωστόσο έχουν υποστηρίξει την άποψη ότι οι δύο αυτές ομάδες Καραγκούνηδων πιθανόν να έχουν σχέση μεταξύ τους, άσχετα από το γεγονός ότι τα μέλη της μιας (θεσσαλικής) δεν μιλάει τη Βλάχικη γλώσσα. Ίσως, σύμφωνα με την ίδια άποψη, η μία ομάδα να έχει «αποβλαχιστεί» γλωσσικά εδώ και αιώνες κι έτσι να μην προκύπτει κάποια γλωσσική συγγένεια μεταξύ των δύο ομάδων. Εξάλλου η γλώσσα δεν είναι το μόνο στοιχείο που μπορεί να προσδιορίσει εθνολογικά μια ομάδα.⁸ Ο Ρίζος (2004: 231) μάλιστα στηριζόμενος σε μαρτυρίες ιστορικών πηγών υποστηρίζει πως οι Καραγκούνηδες της νοτιοδυτικής Θεσσαλίας, η τελευταία ήταν εξάλλου μέρος της Μεγάλης Βλαχίας του Μεσαίωνα αλλά και της Τουρκοκρατίας, είναι εξελληνισμένοι Αρβανίτες που μετανάστευσαν στην περιοχή αλλά και στην υπόλοιπη κεντρική Ελλάδα (Φθιώτιδα κ.λπ.) στις αρχές του 14ου μ. Χ. αιώνα.⁹ Αν δεχτούμε την παραπάνω άποψη του Ρίζου, τότε κατά πάσα πιθανότητα

Εικόνα 2. Χάρτης όπου μεταξύ άλλων φαίνονται τα Καραγκουνοχώρια της Ακαρνανίας και της Θεσσαλίας. Πηγή: Πολίτικος Μορφολογικός Χάρτης Ελλάδος, Διον. & Βασ. Λουκοπούλου.

⁸ Η ελληνική ιστορία περιλαμβάνει πολλά παραδείγματα Ελλήνων που «απόλεσαν» την ελληνική γλωσσά, διατηρώντας ωστόσο την ελληνική συνείδηση, με πιο πρόσφατα και πιο γνωστά τους Καραμανλήδες της Μικράς Ασίας και ένα μεγάλο μέρος των Ρωσοπόντιων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

⁹ Ο χρόνος αυτός είναι αρκετά κοντινός στον 13^ο αιώνα μ.Χ., χρονική περίοδος κατά την οποία πρωτοεμφανίστηκαν οι Βλάχοι στην Αιτωλοακαρνανία (δες σχετικά Βέη, 1927: 331. Μπαμπινιώτη, 1998: 61 και Βασιλείου, 2012: 38-53). Επίσης, στους Αρβανιτόβλαχους και συγκεκριμένα στους Καραγκούνηδες θα πρέπει να εντάξουμε και τους Βλάχους της Φθιώτιδος, για τους οποίους κάνει λόγο ο Θ. Γενναίος Κολοκοτρώνης, που επισκέφτηκε την περιοχή ως Ανθυπολοχαγός το 1851 (Κολοκοτρώνης, 1881: 276-281). Από τις περιγραφές του Κολοκοτρώνη σχετικά με τους ανθρώπους, τα ήθη και τα έθιμά τους δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι πρόκειται για Καραγκούνηδες, ομάδα συγγενική με αυτή των Βλάχων της Ακαρνανίας, Μάλιστα ο Κολοκοτρώνης καταγράφει και το όνομα του γιου του αρχιστέλιγκα (Πούλιου), όνομα που υπάρχει ως επώνυμο στα χωριά Όχθια και Παλαιομάνινα ακόμη και σήμερα (δες σχετικά με το επώνυμο αυτό και στο κεφάλαιο 6 στο τρίτο μέρος του άρθρου).

προκύπτει σχέση μεταξύ των Καραγκούνηδων της Ακαρνανίας (Αρβανιτόβλαχοι) και των Καραγκούνηδων της Θεσσαλίας (εξελληνισμένοι Αρβανίτες), άσχετα από τη γλωσσική διαφοροποίηση των μελών της καθεμιάς. Εξάλλου αποβλαχισθέντες ως προς τη γλώσσα τους υπάρχουν και άλλοι Βλάχοι σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας, π.χ. στην Ευρυτανία, τη Ναυπακτία κ.λπ., οι οποίοι μάλιστα αγνοούν την καταγωγή τους αυτή.¹⁰

Σχέση μεταξύ Καραγκούνηδων της Ακαρνανίας και της Θεσσαλίας έχει υποστηρίξει και ο Κώστας Κρυστάλλης (1952: 6-7), ο οποίος γράφει χαρακτηριστικά: «Έκτος τῆς χώρας ταύτης [σ.σ. Γλυφιά/Νέα ή Άνω Ήπειρο] τὴν Βλαχικὴν αὐτὴν φυλὴν [σ.σ. τους Καραγκούνηδες] εὐρίσκομεν καὶ ἐν Ζαγορίῳ τῆς Ἡπείρου, κατὰ τὸ θέρος, ὁπόθεν τὸν χειμῶνα κατεβαίνει εἰς τὰ περὶ τοὺς Ἁγίους Σαράντα καὶ τὴν Σαγιαδάδαν χειμαδιά. Ἐπίσης εὐρίσκομεν αὐτὴν καὶ περὶ τὸν Ὀλυμπον [σ.σ. δεξ εξαγωνικό μαύρο πλαίσιο χάρτη εικόνας 2 καθώς και τα σχετικά με τον Κοκκινοπλό στην υποσημείωση 10] ἐν μικρῷ ἀριθμῷ, ἐν τῇ χώρῳ τῆς Καρδίτσης καὶ τῶν Φαρσάλων εἰς μέγα πλῆθος, ἐπὶ τῆς Ὀθρυος [σχετικά μ' αυτούς δεξ στην υποσημείωση 9], ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ [...]. Καραγκουνιά λέγεται ἅπαν τὸ πεδινὸν τμημα τῆς ἐπαρχίας Καρδίτσης καὶ μέρος τοῦ πεδινοῦ τμηματος τῶν Τρικάλων. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς καλοῦνται Καραγκοῦνιδες καὶ διαφέρουσιν οὐσιωδῶς τῶν ἄλλων Θεσσαλικῶν φυλῶν κατὰ τε τὴν ἐνδυμασίαν, τὸν χαρακτήρα, τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα καὶ τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα». Για τη γλώσσα των Καραγκούνηδων ο Κρυστάλλης (ό.π.: 10) αναφέρει: « Ἡ γλώσσα αὐτῶν εἶναι ἐν Ἡπείρῳ βαρβαρωτάτη, δύναται τις εἰπεῖν εἶναι κράμα τί ἀνώμαλον Ἀλβανικῆς καὶ Βλαχικῆς, ἐνῶ ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ Θεσσαλίᾳ, ἐξέμαθον κάλλιστα τὴν Ἑλληνικὴν». Για τα τραγούδια τέλος των Καραγκούνηδων γράφει (ό.π.: 10-11): «Ἄδουσιν ἐπίσης Ἀλβανιστὶ ὀλίγιστα δὲ σώζονται παρ' αὐτοῖς Βλαχικὰ ἄσματα». ¹¹ Εκτός από όλα τα παραπάνω, ένα ακόμη στοιχείο που συνηγορεῖ κατά τη γνώμη μιας υπέρ της

¹⁰ Την άποψή του αυτή, ότι δηλαδή οι Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας είναι εξελληνισμένοι Αρβανίτες, ο Ρίζος τη στηρίζει -μεταξύ άλλων- σ' ένα απόσπασμα του Ιωάννη Καντακουζηνού σχετικά με την υποταγή 12.000 Αλβανών της Δυτικής Θεσσαλίας από τον αυτοκράτορα Ανδρόνικο Γ' Παλαιολόγο (1328-1341) κατά τη διάρκεια μιας εκστρατείας του τελευταίου στην περιοχή (για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την εκστρατεία αυτή δεξ Ostrogorsky, 1981, τόμος Γ': 203). Ο Καντακουζηνός (1828: 474) αναφέρει χαρακτηριστικά τα εξής: «διατρίβοντα δέ ἐν Θετταλία βασιλεία οἱ τὰ ὀρεινά τῆς Θετταλίας νεμόμενοι Ἀλβανοὶ ἀβασιλευτοὶ Μαλακάσιοι καὶ Μπούιοι καὶ Μεσαρίται ἀπὸ τῶν φυλάρχων προσαγορευόμενοι, περὶ δισχιλίους καὶ μυρίους ὄντες, προσεκύνησαν ἐλθόντες καὶ ὑπέσχοντο δουλεύσειν. ἐδεδοίκεσαν γάρ μὴ, χειμῶνος ἐπελθόντος διαφθαρεῶσιν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων...» (= κατά την περίοδο την οποία ο βασιλέας/αυτοκράτορας [σ.σ. εννοείται ο Ανδρόνικος] βρισκόταν στη Θεσσαλία, οι Αλβανοί, οι οποίοι αριθμοῦν περὶ τις δώδεκα χιλιάδες και κατοικούν στα ορεινά της περιοχῆς αὐτῆς, ζουν ανεξάρτητοι/αυτόνομοι, ονομάζονται Μαλακάσιοι καὶ Μπούιοι και Μεσαρίτες ἀπὸ τα ονόματα των φυλάρχων/αρχηγῶν τους, ἤρθαν να προσκυνήσουν/να δηλώσουν υποταγή [σ.σ. εννοείται στον αυτοκράτορα] και υποσχέθηκαν να πληρώσουν φόρο, επειδὴ φοβούνταν μήπως κατὰ τη διάρκεια του χειμῶνα καταστραφούν ἀπὸ τους Ῥωμαίους [σ.σ. τους Βυζαντινοὺς]). Εδὼ θα πρέπει να αναφέρουμε ὅτι σε δύο Βλαχόφωνα χωριά της Ακαρνανίας ἔχουμε καταγράψει τα παρωνύμια Βευ και Βία, τα οποία προέρχονται ἀπὸ τη Βλάχικη λέξη bou (= βόδι, μοσχάρι, βουβάλι//μεταφορικά δύσνους, βλάκας), θεωρούμε ὅτι τα παρωνύμια αὐτὰ ἔχουν ἄμεση σχέση με την αλβανικὴ λέξη bua/ll [μπουά/λ], που σημαίνει το βουβάλι (Ομάδα καθηγητῶν αλβανικῆς γλώσσας, 2006: 72). Θεωρούμε ἐπίσης ὅτι τα παρωνύμια αὐτὰ ἔχουν ετυμολογικὴ σχέση και με το ὄνομα Μπούιοι, το οποίο αναφέρει ο Καντακουζηνός. Εἶναι γνωστὸ ἐξάλλου το προσωπὸν Πέτρο Μπούα Σκλέπα (= κουτσός), Αλβανὸς επαναστάτη του 15^{ου} αἰῶνα (Παπαδόπουλου, 1982: 32). Υπάρχει ἀκόμη και αρβανίτικο ἐπώνυμο Μπούας. Η λέξη Μπούας θεωρούμε ὅτι ἔχει ἄμεση σχέση με το νεοελληνικὸ ἐπώνυμο Μπέος (γενικὴ Μπέου). Βλέπουμε λοιπὸν ὅτι η συγκεκριμένη λέξη ἐπιβιώνει σχεδὸν αὐτοῦσια στο Βλάχικο (Καραγκούνικο) ἰδίωμα της Ακαρνανίας. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τα παρωνύμια Βευ και Βία δεξ Στεργίου, 2010: 4 και Βασιλείου, 2014: 500-501. Το συγκεκριμένο ἀπόσπασμα του Καντακουζηνοῦ ὠστόσο, το οποίο παραθέσαμε παραπάνω, ἔχει ἀμφισβητηθεῖ και πολλοὶ ἔχουν υποστηρίξει ὅτι οἱ 12.000 που υπέταξε ο Ανδρόνικος ἦταν Βλάχοι ἢ προέρχονταν ἀπὸ ἐπιμιξία Βλάχων και Αλβανῶν. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το θέμα δεξ Ντούλας, 2011: 337-343. Σε χειρόγραφο τέλος της Ι. Μ. Αγίας Τριάδας Σπαρμού Ολύμπου -αποσπάσματα του οποιῦ παραθέτουμε στο κεφαλαίῳ 6 του ἀρθρου- καταγράφεται ἡ φράση: «ο γιάνης κόκυνος πόλης [σ.σ. κοκκινοπολίτης, ἀπὸ το χωριὸ Κοκκινοπηλός/Κοκκινοπλός Λάρισας] τις ἀπὸ χέρια αρβανίτικα ἔλαβεν ἀντιλιέδης 11 παρ' ὅσ. πρ' ὅθ. σαραντάρια [σ.σ. σαρανταλείτουργο]» [δεξ πάνω μαύρο πλαίσιο εικόνας 4//σελίδα 111 του κώδικα στο τρίτο μέρος του ἀρθρου]. Ἀπὸ την αναφορὰ αὐτὴ μπορούμε να συμπεράνουμε ὅτι υπήρχαν αρβανίτες στην περιοχή αὐτῆς της Θεσσαλίας μέχρι και την ἐναρξὴ της συγγραφῆς του συγκεκριμένου κώδικα (μέσα 17^{ου} αἰῶνα). Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τον κώδικα αὐτὸν δεξ στο κεφάλαιο 6 στο τρίτο μέρος του ἀρθρου. Για τους συντετημένους τύπους παρ' ὅσ. και πρ' ὅθ. δεξ στην υποσημείωση 2 ἐπίσης στο τρίτο μέρος του ἀρθρου. Ο Κοκκινοπλός ὠστόσο ἦταν και εἶναι Βλαχόφωνο χωριό. Ο Leake (1835, vol. III: 335) γράφει χαρακτηριστικά: "*The other Vlachote villages in this vicinity are Kokkinoplo...*" (= Ἄλλα Βλάχικα χωριά στην περιοχή [σ.σ. του Ολύμπου] εἶναι ο Κοκκινοπλός...).

¹¹ Οἱ Βλάχοι της Ακαρνανίας τραγουδοῦσαν συνήθως πολυφωνικὰ δημοτικὰ τραγούδια, κάτι που εἶναι κυρίως χαρακτηριστικὸ των Αρβανιτόβλαχων και γενικὰ των Αρβανιτῶν. Ο Weigand (2001, τόμος Α': 226) μάλιστα αναφέρει ὅτι κατὰ την ἐπίσκεψή του στην περιοχή της Ακαρνανίας, ὅπου κατοικοῦσαν οἱ Καραγκούνηδες, τον χειμῶνα του 1890 (συγκεκριμένα στο Σωροβίγλι/νυν Στράτος) ἄκουσε τραγούδια τα οποία περιείχαν λέξεις ἀκατανόητες τόσο για τους ἀκροατῆς ὅσο και για τους τραγουδιστῆς. Πολλές ἀπὸ αὐτῆς τις λέξεις, ὅπως αναφέρει ο ἴδιος, ἦταν αλβανικῆς. Ἀπὸ το γεγονός αὐτὸ, μεταξύ των ἄλλων, συμπεραίνει ο Weigand ὅτι οἱ Βλάχοι της Ακαρνανίας μιλοῦσαν και τα αλβανικὰ ἕως την ἐποχὴ του Ἀλή Πασά, ὁπότε και ἄφησαν τα μέρη τους στην Κεντρικὴ Ἀλβανία.

άποψης ότι οι Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας σχετίζονται με τους Βλάχους και συγκεκριμένα με τους Αρβανιτοβλάχους (Καραγκούνηδες) είναι και το γεγονός ότι παλιότερα, όπως αναφέρθηκε, αυτοί είχαν και το προσωνύμιο Καραγκουνόβλαχοι (Φαλτάιτς, 1933: 791), όπως και οι Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας. Το γεγονός αυτό θεωρούμε ότι δείχνει άμεση σχέση τους με τους Βλάχους. Μάλιστα ο Φαλτάιτς (ό.π.) αναφέρει πως πολλές φορές ο όρος Καραγκούνης καταντά ταυτόσημος με τον όρο Βλάχος.¹² Επίσης θεωρούμε ότι ενισχυτικό για την παραπάνω άποψη είναι και το γεγονός της ομωνυμίας των δύο αυτών ομάδων (Καραγκούνηδες). Όπως ήδη αναφέρθηκε δεν είναι σύνηθες να προσδιορίζονται συγχρόνως με το ίδιο όνομα δύο διαφορετικές ομάδες πληθυσμών, που κατοικούν μάλιστα σε διαφορετικούς τόπους κι οι οποίες δεν έχουν καμία επαφή μεταξύ τους για αιώνες. Όλα αυτά όμως θα τα πραγματευτούμε αναλυτικά στα επόμενα κεφάλαια.

3. Η ετυμολογία του ονόματος Καραγκούνης

Για την ετυμολογία του προσωνυμίου Καραγκούνης έχουν διατυπωθεί πολλές και διαφορετικές προτάσεις κι έχουν δοθεί ανάλογες ερμηνείες. Παρατηρείται δηλαδή κι εδώ ότι έχει παρατηρηθεί ως προς την ετυμολογία/ερμηνεία του εθνωνυμίου Βλάχος,¹³ Από όλες τις ετυμολογικές προτάσεις, που

¹² Το προσωνύμιο Καραγκουνόβλαχος είναι αρκετά προσδιοριστικό για τη γλωσσική ομάδα της Ακαρνανίας και ως εκ τούτου θεωρούμε ότι θα πρέπει να υιοθετηθεί από τη βιβλιογραφία που αναφέρεται στη συγκεκριμένη γλωσσική ομάδα (δες σχετικά στα συμπεράσματα του παρόντος άρθρου). Με τον όρο αυτόν μάλιστα ονομάζει τους Κεστρινιώτες της Θεσπρωτίας (υποομάδα των Κολωνιατών Βλάχων/Αρβανιτοβλάχων) ο Σπ. Μουσελίμης (Τράσιας, http://vlahofonoi.blogspot.gr/2011/05/blog-post_7292.html/ Αρβανιτόβλαχοι/ Ρεμένιοι).

¹³ Αν και δεν αποτελεί στόχο του παρόντος άρθρου η ετυμολόγηση του εθνωνυμίου Βλάχος, ωστόσο θεωρούμε ότι θα ήταν αρκετά χρήσιμη μια σύντομη αναφορά σε κάποιες από τις ετυμολογικές προσεγγίσεις που έχουν κατά καιρούς προταθεί γι' αυτό. Η επικρατέστερη ερμηνεία λοιπόν του συγκεκριμένου εθνωνυμίου είναι αυτή που προέρχεται από τη γερμανική ιστοριογραφική σχολή (υποστηρίχθηκε και από Ρουμάνους ιστορικούς) σύμφωνα με την οποία η λέξη Βλάχος έχει κέλτικη ρίζα (Κατηφόρη, χ.χ., τόμος 8^{ος}: 632) και προέρχεται από το όνομα της Κέλτικης φυλής Volcae, -agum, που στα ελληνικά, μεταφράζεται ως Ουώλκαι (Σιδέρη, 1964: 891). Οι τελευταίοι απαντώνται και στη Μεγάλη Βρετανία ως Ουαλοί. Οι Κέλτες (Ουώλκαι) ήρθαν σε επαφή με τους Γερμανούς, οι οποίοι στην πρωτογερμανική/γοθική διάλεκτο τους ονόμαζαν Walhal. Η γερμανική γλώσσα μεταβάλλει πολλές φορές το /Γ/ σε πολλά κύρια ονόματα σε /W/ ή /B/, π.χ. Βιλίμερος αντί Γιλίμερος (Wilimer αντί Gilimer) κ.λπ. Κατά παρόμοιο τρόπο και το εθνώνυμο Γάλλος έγινε Βάλλος (Αραβαντινού, 2000 [1905]: VII), από δω και το εθνώνυμο Βαλλώνος του Βελγίου. Ο τύπος Walhal λοιπόν, σύμφωνα με την παραπάνω άποψη, πήρε τις ακόλουθες εξελικτικές μορφές: Walh (Walhvolk) Walah, Wal(a)hisc κ.λπ. και σήμαινε τον Ρωμαίο, τον Κέλτη, τον ξένο. Τέλος, ο όρος επεκτάθηκε και σε όσους εγκατέλειπαν τη γλώσσα τους χάριν της Λατινικής. Από τους Γερμανούς ο όρος αυτός πέρασε στους Σλάβους, πριν από τον 7^ο αιώνα μ.Χ. ως Vlah (έχουμε αντιμετάθεση του /a/ και του /l/ προφανώς για λόγους ευφωνίας). Στους άλλους λαούς ο όρος συναντάται ως Vloska στη σέρβικη γλώσσα, Wloch στην πολωνική, Voloh στη ρωσική, Vlah στη Βουλγάρικη κ.λπ. (Κατηφόρη, ό.π.). Από τους Σλάβους πιθανότατα πήραν τον όρο Vlah οι Βυζαντινοί, (προσθέτοντας την ελληνική κατάληξη -ος) κι αυτό πρέπει να έγινε πριν από τον 11^ο αιώνα μ.Χ., οπότε ο βυζαντινός ιστορικός Ιωάννης Σκυλίτζης αναφέρει ρητά το εθνώνυμο Βλάχος (Scylitzae, 1973:329). Σύμφωνα με μια άλλη άποψη, η οποία προέρχεται από τη σλαβική ιστοριογραφία (Σωτηρίου, 1998: 19), η λέξη vlah, vlasi υπήρχε στην παλαιοσλαβική γλώσσα, όπου είχε τη σημασία του ξένου, αλλότριος, αλλόφυλος κ.λπ. Σύμφωνα με την ίδια άποψη, οι Σλάβοι ήταν αυτοί που πρωτοαποκάλεσαν Βλάχους τους ξένους τους οποίους συνάντησαν στην κάθοδό τους προς τα Βαλκάνια, κι αυτοί (οι ξένοι) ήταν οι ρωμανόφωνοι της Δακίας και του Δούναβη. Στη συνέχεια η ίδια λέξη χρησιμοποιήθηκε για όλους τους ρωμανόφωνους της Βαλκανικής. Εκτός από τις παραπάνω προσεγγίσεις του ονόματος Βλάχος (εκ των οποίων, όπως ήδη αναφέρθηκε, η πρώτη είναι η επικρατέστερη) έχουν δοθεί κατά καιρούς πάρα πολλές ερμηνείες. Έτσι λοιπόν η λέξη Βλαχία (κατ' επέκταση κι η λέξη Βλάχος) έχει υποστηριχθεί, κυρίως από την ελληνική ιστοριογραφία του 19^{ου} αιώνα και των αρχών του 20^{ου}, ότι προέρχεται από τη λέξη βάλια, που σημαίνει στα σλάβικα το κατηφορικό μέρος, και τη λατινική λέξη aqua, -ae, η οποία σημαίνει το νερό (Σιδέρη, 1964: 60). Από τη σύνθεση των δύο λέξεων, σύμφωνα με την παραπάνω άποψη, προέκυψε ο όρος Βαλάκουα και κατά παραφθορά Βαλάκια > Βαλαχία > Βλαχία (Φωτεινός, 1819, τόμος Γ': 2· Αραβαντινός, 2000 [1905]: 20· Νικολαΐδου, 1999 [1909]: μγ'). Σε αυτή την περίπτωση το πρώτο άτονο /a/, που βρίσκεται πριν από το υγρό /l/, αποβάλλεται σύμφωνα με τον φωνητικό νόμο του Kretschmer (Κεραμόπουλλος, 2000 [1939]: 8) κι έτσι προκύπτει η λέξη Βλαχία. Άλλοι επίσης, όπως π.χ. ο καθηγητής και ακαδημαϊκός Α. Κεραμόπουλλος (2000 [1939]: 9), ετυμολογούν τη λέξη Βλάχος από την αιγυπτιακή λέξη Φελάχος, την οποία κατά την άποψη του Κεραμόπουλλου δανείστηκαν οι Ρωμαίοι κατά τη διάρκεια της ρωμαϊκής κατοχής της Αιγύπτου. Η λέξη fellah δηλώνει στην Αραβική γλώσσα τον γεωργό (στην κυριολεξία αυτόν που σχίζει/οργώνει τη γη). Όμως οι Βλάχοι ως γνωστόν δεν ήταν γεωργικός λαός. Άλλη μία εκδοχή για την ερμηνεία του ονόματος Βλάχος είναι ότι το τελευταίο προέρχεται από την αρχαία ελληνική λέξη βληχή (η δωρική εκδοχή της οποίας είναι βλαχά, το ρήμα είναι βληχάομαι-βληχῶμαι), η οποία σημαίνει μεταξύ των άλλων το βέλασμα των προβάτων, ενώ το ρήμα βληχῶμαι σημαίνει βελάζω/μιμούμαι το βέλασμα των προβάτων (Liddel & Scott, χ.χ., τόμος I: 495). Σύμφωνα με την παραπάνω ερμηνεία, οι Βλάχοι ονομάστηκαν έτσι, διότι -ως βοσκοί προβάτων που ήταν- μιμούσαν το βέλασμα των τελευταίων κατά τη βόσκησή τους για να μπορούν να τα συγκεντρώνουν και να τα καθοδηγούν (Χρυσόχοου, 2006 [1909]: 14). Ο Χρυσόχοου μάλιστα αναφέρει ότι το όνομα Βλάχος είναι ελληνικό, δεν είναι όμως -σύμφωνα με τον ίδιο- εθνικό ούτε φυλετικό ούτε πατριδελώνυμο ούτε τοπεπόνυμο αλλά φωνεπόνυμο.

κατά καιρούς έχουν προταθεί για τον όρο Καραγκούνης, θα αναφέρουμε πιο συγκεκριμένο άρθρο τις πιο σημαντικές κατά την άποψή μας.

Το προσωνύμιο Καραγκούνης λοιπόν είναι σύνθετο. Όσον αφορά το πρώτο συνθετικό δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι πρόκειται για την τουρκική λέξη *kara*, η οποία σημαίνει το μαύρο (Ομάδα καθηγητών τουρκικής γλώσσας, 2003: 143).¹⁴ Κατ' επέκταση το πρώτο συνθετικό μπορεί να σημαίνει τον μελαχρινό στην όψη αλλά και μεταφορικά τον δυστυχή, τον ταλαίπωρο κ.λπ. Ο Μακρυγιάννης (χ.χ.: 61) μάλιστα αποκαλεί τους Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας ως «καημένους», όρος που ταιριάζει απόλυτα με τη μεταφορική ερμηνεία στην ελληνική γλώσσα της τουρκικής λέξης *kara*.^{15,16}

Το δεύτερο συνθετικό χρειάζεται ιδιαίτερη ετυμολογική προσέγγιση. Έχουν υποστηριχθεί μάλιστα διάφορες ετυμολογικές και ερμηνευτικές προτάσεις. Ο Αραβαντινός (2000 [1905]: 35) έχει υποστηρίξει ότι προέρχεται από την αλβανική λέξη *γκούνα* (= επενδύτης ή κάπα). Επειδή το ένδυμα αυτό ήταν μαύρο, μιας και κατασκευαζόταν από μαύρο κατσικίσιο/τραγίσιο μαλλί, ονομάστηκαν αυτοί που το φορούσαν Καραγκούνηδες.^{17,18} Ο Κρυστάλλης (1952: 7-8) επίσης υποστηρίζει κι αυτός την προέλευση του δεύτερου συνθετικού από την αλβανική λέξη *γκουν* (= ένδυμα, σι-γκούνι).¹⁹ Ο Κρυστάλλης αναφέρει ακόμη ότι η ονομασία Καραγκούνης είναι αλβανική και δόθηκε στους συγκεκριμένους ανθρώπους μετά την κατάκτηση της περιοχής από τους Τούρκους, μιας και η λέξη *καρά* είναι καθαρά τουρκική και κατ' επέκταση πριν από την έλευση των τούρκων ήταν άγνωστη. Με την αλβανική ετυμολογία του ονόματος Καραγκούνι/Καραγκούνηδες συμφωνεί, όπως γράφει ο Κρυστάλλης (ό.π.), και ο Leake.²⁰ Ο τελευταίος αναφέρει ότι ονομάστηκαν έτσι σε αντιδιαστολή με τους άλλους Βλάχους, οι οποίοι φορούσαν λευκά ενδύματα. Ο Κρυστάλλης όμως γράφει ότι οι Αλβανοί φορούσαν κυρίως άσπρα ενδύματα κι ότι αυτοί ονόμασαν έτσι τους Καραγκούνηδες, αφού οι τελευταίοι φορούσαν μαύρα ρούχα.

Ο Οικονόμου (1991: 143), που καταγράφει το τοπωνύμιο *Μνήμα Καραγκούνας* στο Ζαγόρι Ιωαννίνων, αναφέρει ότι η λέξη Καραγκούνης είτε προέρχεται από τις τουρκικές λέξεις *kara* και *guna* (= μαύρη κάπα) είτε από τις τουρκικές λέξεις *kara* και *yunan* (= μαύρος Έλληνας) είτε είναι αγνώστου ετυμολογικής προελεύσεως. Τη συγκεκριμένη άποψη την έχει υποστηρίξει και ο Ανδριώτης (1988: 149/λήμμα *καραγκούνης*).

Άλλοι υποστηρίζουν ότι το προσωνύμιο Καραγκούνηδες προέρχεται από τη σύνθεση των τουρκικών λέξεων *kara* και *giun*, οι οποίες μαζί σημαίνουν αυτούς που έχουν μαύρη μέρα, τους

¹⁴ Αν δεχτούμε τη συγκεκριμένη ερμηνεία, τότε το προσωνύμιο αυτό πιθανότατα εμφανίζεται χρονικά μετά την έλευση των Τούρκων στον βαλκανικό χώρο.

¹⁵ Σχετικά με τον Μακρυγιάννη και τους Καραγκούνηδες δεξ παρακάτω.

¹⁶ Ο Καββαδίας (2005: 16-17) ωστόσο καταγράφει την άποψη ότι το πρώτο συνθετικό ίσως προέρχεται από την αρχαιοελληνική λέξη *κάρα* (= κεφάλι) και το δεύτερο από το ελληνικό ρήμα *κουνά* και σημαίνει αυτόν που *κουνά* το κεφάλι του, «ο την *κάρα* κινών». Αυτό οφειλόταν, σύμφωνα με τον ίδιο, στο γεγονός ότι οι Καραγκούνηδες συνήθιζαν να *κουνά*νε το κεφάλι τους κατά τις συνομιλίες τους, μιας και δεν γνώριζαν καλά την ελληνική γλώσσα. Ο ίδιος αναφέρει επίσης ότι η εκδοχή αυτή στερείται επιστημονικής βάσης. Την ίδια άποψη για τη συγκεκριμένη ετυμολογική προσέγγιση έχει και ο Τσαμπάζης (1961: 255). Ο Κρυστάλλης (1952: 7) αναφέρει την άποψη ότι το πρώτο συνθετικό προέρχεται από τη λέξη/εθνονύμιο *Κάρες* (= αρχαίος λαός της Μικράς Ασίας) και το δεύτερο από τη λέξη/εθνονύμιο *Ούνοι* (= νομαδικός λαός μογγολικής καταγωγής που έδρασε στην Ευρώπη κυρίως τον 5^ο μ.Χ. αιώνα).

¹⁷ Το συγκεκριμένο ένδυμα ωστόσο οι Βλαχόφωνοι (Καραγκούνηδες) της περιοχής της Ακαρνανίας το ονομάζουν *tibari* ή *maliota*.

¹⁸ Πρώτος υποστήριξε τη συγκεκριμένη ετυμολογία ο Pouqueville (1820, tome 2: 208). François Charles Hugues Laurent Pouqueville (Φρανσουά- Σαρλ - Γγκ - Λοράν Πουκεβίλ, 1770-1838), Γάλλος γιατρός, περιηγητής, διπλωμάτης και ιστορικός συγγραφέας, που επισκέφτηκε την Ελλάδα καθώς και την Αιτωλία και την Ακαρνανία από το 1805-1815. Δες σχετικά με την πρώτη ετυμολογική προσέγγιση του προσωνυμίου Καραγκούνης από τον Pouqueville στο Γ.Μ. (1867: 140).

¹⁹ Το *σιγκούνι* ήταν χοντρό μάλλινο αμάνικο πανωφόρι που φορούσαν οι Βλαχόφωνες γυναίκες (Καραγκούνες) στα παλιότερα χρόνια. Απ' αυτό μάλιστα ονομάστηκε κατά συνεκδοχή ολόκληρη η φορεσιά (τα *σιγκούνια*). Η αλβανική λέξη *γκούνα* καθώς και η Βλάχικη λέξη *σιγκούνια* προέρχονται από το λατινικό ουδέτερο ουσιαστικό *sagum*, -i, το οποίο σήμαινε ένα είδος παχιάς χλαμύδας ή επιθωρακιδίου (= πανωφόρι, πουκάμισο) που το χρησιμοποιούσαν οι στρατιώτες (Σιδέρη, 1964: 711). Η λατινική λέξη *sagum* σχετίζεται με την ελληνική λέξη *σάγος*, που σημαίνει τον χοντρά *μανδύα*, το πανωφόρι το οποίο φορούσαν οι Γαλάτες (Liddell & Scott, τόμος ΙΥ χ.χ.: 32). Τέλος, σύμφωνα με τους συγγραφείς του παραπάνω λεξικού η λέξη ίσως είναι Γαλατική ή Κελτιβηρική, ωστόσο σχετίζεται με τις ελληνικές λέξεις *σάγη* (= τα πράγματα κάποιου, το φορτίο των αποσκευών του οδοιπόρου κ.λπ.), *σάγμα* (= πανωφόρι), *σάκος*, *σάττω* (= φορτώνω, *σαμαρώνω*), *σαμάρι* κ.λπ.

²⁰ William Martin Leake (Γουλαέλμος Μαρτίνος Ληκ), Βρετανός στρατιωτικός, τοπογράφος, αρχαιολόγος, και περιηγητής στην Ελλάδα και τη Μικρά Ασία κατά τις αρχές του 19^{ου} αιώνα.

δυστυχείς (Γ.Μ., 1867: 140). Πράγματι στην τουρκική γλώσσα *gun* [γκουν] και *gundilz* [γκουντουζ] είναι η μέρα (Ομάδα καθηγητών τουρκικής γλώσσας, 2003: 678 & 110 αντίστοιχα). Την ίδια άποψη για την ετυμολογία του συγκεκριμένου προσωνυμίου έχει και ο Ρίζος (2004: 231-232). Ο ίδιος μάλιστα αναφέρει ότι στην τουρκική γλώσσα η φράση *Ak gun* (*Ak* = άσπρος, λευκός και ασπράδι του αυγού. Ομάδα καθηγητών τουρκικής γλώσσας, 2003: 15) σημαίνει την ευοίωνη μέρα, ενώ η φράση *Kara gun* σημαίνει την αποφράδα ημέρα. Ο Ρίζος επίσης αναφέρει ότι έχει καταγραφεί στην Τουρκία και συγκεκριμένα μόνο στον τηλεφωνικό κατάλογο της Άγκυρας το επώνυμο *Akgun* (= γουρλής, καλομοίρης) σε 465 συνδρομητές, ενώ το επώνυμο *Karagun* (= γρουσουζής, κακομοίρης) σε 6 συνδρομητές.²¹

Ο Έξαρχος (2001, τόμος Α': 42) τέλος αναφέρει άλλες δύο ερμηνείες του προσωνυμίου *Καραγκούνης*. Σύμφωνα με την πρώτη προέρχεται από την αρβανιτοβλάχικη λέξη *Γκερκούνιοι* (= *Γραικοί*), που κατόπιν μεταβλήθηκε σε *Γκαρκούνιοι*, και στη συνέχεια τράπηκε σε *Καραγκούνιοι*. Σύμφωνα με τη δεύτερη ερμηνεία προέρχεται από την ονομασία κατά τα βυζαντινά χρόνια *Ασιατών* *εποίκων* *Ιβήρων* στη *Θεσσαλία*, οι οποίοι ήταν γνωστοί ως *Γεωργιανοί* και καλούντο από τους γείτονές τους ως *Γκιουρδδζ* (*Giurdz*) ή *Γκιούργκεν*. Από δω σύμφωνα με τον ίδιο προήλθε η λέξη *Γκαργκούνιοι*, η οποία στη συνέχεια τράπηκε σε *Καραγκούνιοι*.

4. Το προσωνύμιο *Καραγκούνηδες* των *Αρβανιτόβλαχων* της *Ακαρνανίας* και οι αναφορές του στη βιβλιογραφία

Πρώτη βιβλιογραφική αναφορά στο προσωνύμιο *Καραγκούνηδες* για τους *Βλάχους* της *Ακαρνανίας* -την οποία μέχρι σήμερα έχουμε εντοπίσει- υπάρχει στον *Leake* (1967, vol. III: 513-520). Ο συγκεκριμένος περιηγητής, που επισκέφτηκε την περιοχή της *Ακαρνανίας* στα 1805, αναφέρει χαρακτηριστικά (ο.π.: 513-514): "*Having dined upon some provisions I brought with us from Makhalá, very much in the manner of the kleftes, whom we are taken for, we descend through woods of velanidhi, among which are a few corn-fields, and some horses belonging to the monastery, into the direct road from Scurtus to Pródhromo, -pass through some large flocks of seep, which are attended by Vlakhote Karagúnidhes of Mount Pindus, and arrive at Pródhromo at half-past 4 PM.*" (= Έχοντας δειπνήσει με κάποιες προμήθειες που είχαμε φέρει από τη *Μαχαλά* [σ.σ. *Φυτείες*], όπως κάνουν οι κλέφτες για τους οποίους μας είχαν πάρει/νομίσει, κατεβαίνουμε διαμέσου δασών από *βελανιδιές/μέσα από δάση με βελανιδιές, ανάμεσα στα οποία υπάρχουν μερικά χωράφια με καλαμπόκια/καλαμποχωράφα, και μερικά άλογα που ανήκουν στο μοναστήρι* [σ.σ. *εννοεί τη Μονή Λιγοβιτίου*], προς τον δρόμο που οδηγεί κατευθείαν από τη *Σκουρού* στον *Πρόδρομο*, -περνάμε ανάμεσα από μερικά μεγάλα κοπάδια προβάτων που τα φυλάνε/φροντίζουν *Βλάχοι Καραγκούνηδες* από το βουνό *Πίνδος* και φτάνουμε στον *Πρόδρομο* στις 04: 30' μ.μ.). Σε άλλο σημείο του ίδιου βιβλίου γράφει (ό.π.: 519): "...*there appears before us a vast extent of velanidhi woods, frequented only by robbers, or by Karagúnidhes with their flocks...*" (= ...εκεί εμφανίζεται μπροστά μιας μια τεράστια έκταση δασών από *βελανιδιές* στην οποία συχνάζουν μόνο ληστές ή *Καραγκούνηδες* με τα κοπάδια τους...). Τέλος, σε άλλο σημείο αναφέρει (ό.π.: 520): "*During a halt which we make, from 11.40 to 12.30, to dine at a well in a little opening in the midst of the forest, some families of Karagúnidhes pass us;...*" (= Σε μια στάση που κάναμε ανάμεσα στις 11: 40' [σ.σ. π.μ.] έως 12: 30' [σ.σ. μ.μ.] για να δειπνήσουμε σε ένα πηγάδι σ' ένα μικρό άνοιγμα στη μέση του δάσους, μας πέρασαν μερικές οικογένειες *Καραγκούνηδων*...).

Ο *Leake* (1835, vol. IV: 85) επίσης στο βιβλίο του "*Northern Greece*" και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο *XXXV*, το οποίο αναφέρεται στο ταξίδι του στην *Ήπειρο* το 1809, γράφει: "*This day I was present at a presentation to the Vezir of some of the chief of his shepherds who were admitted to the προσκύνημα, and kissed the hem of his robe. They come to pay their annual dues. Their first visit was to the Grammatikós, or Secretary, who desired all but the chief person to withdraw. "We are all equal," they replied. They are Albanians, and are here named Karagúnidhes, or black-cloaks, as a distinction from the Vlakhotes, though elsewhere, and*

²¹ Στο ίδιο άρθρο (ο.π.) αναφέρεται ότι το τουρκικό /-ü-/ τρέπεται σύμφωνα με τον Γεωργιάδη στα ελληνικά σε /ου/, π.χ. *küçük*> *κούτσικος* (= μικρός) *gümbür*> *κουμπούρα* (= πολύς θόρυβος, σαματάς), αν και έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι κατά τη μεταφορά του /-ü-/ στην ελληνική προστίθεται ένα /ί/, όταν ακολουθεί τα σύμφωνα /g/ ή /k/, π.χ. *küp* (= κίουπι), *günes* (= γκιουβέτσι) κ.λπ. Βλέπουμε ωστόσο καθαρά ότι η λέξη *Καραγκούνης* με τη σημασία που αναφέραμε υπάρχει ως επώνυμο και στην Τουρκία.

often even in common parlance at Ioánnina, it is very customary to call them all Karagúnidhes, which is the more natural, as the black or white cloak is no longer a distinction, and they all come from the same great ridge of Pindus". (= Σήμερα το πρωί [σ.σ. 10 Μαΐου 1801]) ήμουν παρών σε μία παρουσίαση στον Βεζίρη [σ.σ. στον Αλή Πασά] μερικών από τους προϊστάμενους/αρχηγούς των ποιμένων του [σ.σ. αρχιτσελιγκάδων] οι οποίοι έγιναν δεκτοί, αφού προσκύνησαν και ασπάστηκαν την άκρη της τηβέννου του/των ιματίων του [σ.σ. εννοείται του Αλή Πασά]. Έρχονταν να πληρώσουν τους ετήσιους φόρους τους. Η πρώτη τους επίσκεψη ήταν στον Γραμματικό/τον Γραμματέα, ο οποίος ζήτησε/απαίτησε να απομακρυνθούν οι άλλοι και να μείνει μόνο ο αρχηγός τους. «Είμαστε όλοι ίσοι», απάντησαν. Είναι Αλβανοί,²² και ονομάζονται εδώ [σ.σ. στην Ήπειρο] Καραγκούνηδες ή μαύρες κάπες/μαυρο-επενδύτες/μαυροντυμένοι. σε αντίθεση με τους Βλάχους, ενώ αλλού και καμιά φορά και στα Ιωάννινα τους ονομάζουν Καραγκούνηδες, πράγμα πολύ φυσικό αφού ο μαύρος ή άσπρος επενδύτης [σ.σ. κάπα] δεν είναι πια διακριτικό και όλοι τους προέρχονται από την ίδια μεγάλη κορυφογραμμή/οροσειρά της Πίνδου). Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι στο απόσπασμα αυτό ο Leake αναφέρεται στους Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας, οι οποίοι προφανώς είχαν ανέβει στα βουνά της Ηπείρου με τα ποίμνιά τους για να ξεκαλοκαιριάσουν και με την ευκαιρία πήγαν στον Αλή Πασά να παραδώσουν τους ετήσιους φόρους. Την ίδια άποψη έχει υποστηρίξει ο Τσαργαλάς (1993: 214) και την έχει υιοθετήσει και ο Ντούλας (2011: 210).

Επόμενη αναφορά για τους Καραγκούνηδες έχουμε από τον Pouqueville στο βιβλίο του "Voyage dans la Grèce" και συγκεκριμένα στο κεφάλαιο XL1/41. Ο Pouqueville αναφέρεται στο κεφάλαιο αυτό στους Καραγκούνηδες τόσο της Ακαρνανίας όσο και σε αυτούς της Θεσσαλίας και μάλιστα, όπως ήδη αναφέρθηκε, ερμηνεύει το προσωνύμιο αυτό. Ο Pouqueville (1820, tome deuxième/2: 208) λοιπόν γράφει χαρακτηριστικά: "*J' ai fait connaître les Valaques sédentaires, en traitant des habitudes et des usages des Calariotes; et pour terminer le tableau de Anovlachie, il me reste à parler des nomades. Ceux-ci, occupés uniquement du soin des troupeaux, errent, en suivant les saisons, des sommets du Pinde à travers les vallées qui s'étendent dans toutes les directions jusqu' aux rivages de la mer. Dans la Thessalie, on appelle ces Valaques Cabises, du mot Campos que les Grecs prononcent Cambos, parce qu'ils vivent campés au milieu des plaines; Caragoulis, sentinelles, à cause de la surveillance qu'ils exercent jour et nuit sur leurs troupeaux; et enfin Caragounis, ou gens vêtus de noir, dénomination empruntée de la couleur de leurs soyons en poil de chèvres. Dans la Macédoine, ces memes bergers sont nommés Colbans, mot turc qui signifie pasteurs; Pistiki dans l' Acarnanie, et Vlachi aux bords du golfe Ambracique, homonymies caractéristiques de leur profession (= Ανέφερα τους μόνιμα εγκαταστημένους σ' ένα μέρος Βλάχους, που κατοικούν σε σπίτια και μίλησα για τα ήθη και έθιμα των Καλαριτιωτών. Και για να κλείσω αυτή την εικόνα της Ανωβλαχίας απομένει να μιλήσω για τους νομάδες. Αυτοί ασχολούνται αποκλειστικά με την κτηνοτροφία. Περιπλανώνται με τα κοπάδια τους, ανάλογα με τις εποχές του χρόνου, από τις πλαγιές και τις κορυφές της Πίνδου μέχρι τις κοιλάδες και τις πεδιάδες της Θεσσαλίας, φτάνοντας μέχρι χαμηλά στη θάλασσα. Στη Θεσσαλία αυτούς τους Βλάχους τους ονομάζουν Καμπίσιους, από τη λέξη Κάμπος, επειδή ζουν μέσα στον κάμπο, δηλαδή στις πεδιάδες, όπου κατασκηνώνουν με τα κοπάδια τους, και με την οικογένειά τους. Ακόμα τους ονομάζουν Καραγκούληδες, από τη λέξη καρκούλι (σκοπιά). Καραούλης, σημαίνει σκοπός, φρουρός, από το γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί φύλαγαν όλη τη νύχτα τα κοπάδια τους από τους λύκους και τους κλέφτες. Τέλος, η προσωνυμία Καραγκούνης προέρχεται από το γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί ήταν ντυμένοι στα μαύρα, γιατί φορούσαν φαρδιά πουκάμισα από μαλλί γιδιού, που συνήθως είχαν χρώμα μαύρο. Οι ίδιοι αυτοί βοσκοί στη Μακεδονία ονομάζονται Κολμπάν, τουρκική λέξη που σημαίνει βοσκός. Στην Ακαρνανία ονομάζονται Πιστικοί [σ.σ. ως πιστικοί ονομάζονταν οι Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας από τους κατοίκους του χωριού Σπάρτος Αιτωλοακαρνανίας. Δες σχετικά στο κεφάλαιο 7 στο τρίτο μέρος του άρθρου και συγκεκριμένα στο δημοτικό τραγούδι που έχει καταγράψει ο Κρεκούκιος] και στα παράλια του Αμβρακικού κόλπου ονομάζονται Βλάχοι. Όλες αυτές οι ονομασίες είναι χαρακτηριστικές του επαγγέλματος τους) (Πουκεβίλ, 1994:339-3 40).²³*

Αναφορά στους Καραγκούνηδες έχουμε και από τον Αθανάσιο Ψαλίδα, ο οποίος τους μνημονεύει μαζί με τους Βλάχους, τους Αρβανιτόβλαχους και τους Μπουρτζόβλαχους, άρα τους θεωρεί συγγενική

²² Τη φράση αυτή του Leake (They are Albanians) ο Π. Αραβαντινός ή ο γιος του Σπ. Αραβαντινός (Αραβαντινού, 1895: 519, υποσημείωση 1), ο οποίος εξέδωσε το ανέκδοτο κείμενο του πατέρα του, την αποκρύπτουν -για ευνόητους λόγους- σε μετάφραση του συγκεκριμένου αποσπάσματος που παρατίθεται στο παραπάνω βιβλίο, αν και αναφέρετε ρητά στο πρωτότυπο από τον άγγλο περιηγητή. Η λογοκρισία σε όλο της το μεγαλείο!

²³ Για την αναφορά του Pouqueville στους Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας δες στο κεφάλαιο 5 στο δεύτερο μέρος του άρθρου.

ομάδα με τους υπόλοιπους Βλάχους. Ο Ψαλίδας (1941: 223) αναφερόμενος στον εποικισμό της Αλβανίας από διάφορους λαούς γράφει χαρακτηριστικά: «Τέταρτον [σ.σ. τέταρτος λαός μετά τους Γλυυριούς, τους Πελασγο-λέλεγες και τους Έλληνες] έμβήκαν Ρωμαῖοι πολλοί ως έξουσιασταί και έκτισαν τήν παλαιάν Άλβανούπολιν, τέσσαρες ώρες έξω από τήν νῦν Έλμπασάν, τῆς οποίας σώζονται πολλά έρείπια, ήλθαν και πολλοί Ρωμαῖοι έξωρισμένοι από τήν Ρώμην, ως κακότροποι και φονεῖς επί Σεβηρου τοῦ Αὐτοκράτορος και έκατοίκησαν εις τὰ βουνά τῆς Ήπειρου ως βοσκοί σκηνόβιοι οἱ οποῖοι έως τήν σήμερον τέτοιοι φυλάγοντες όνομαζόμενοι Καραγκούνιδες, Βλάχοι, Άρβανιτόβλαχοι και Μπουρτζόβλαχοι». Όπως παρατηρούμε από το παραπάνω απόσπασμα, ο Ψαλίδας αναφέρει τους Καραγκούνηδες πριν από τους άλλους Βλάχους, κάτι που πιθανότατα σημαίνει ότι η συγκεκριμένη ομάδα ήταν η ισχυρότερη την περίοδο εκείνη (αρχές 19ου αιώνα) στον αλβανικό χώρο.

Άλλη βιβλιογραφική αναφορά στην Καραγκούνικη ομάδα της Ακαρνανίας έχουμε, όπως ήδη αναφέρθηκε, στα Απομνημονεύματα του Γιάννη Μακρυγιάννη. Ο Μακρυγιάννης (χ.χ.: 61) συνάντησε τους Καραγκούνηδες τον Νοέμβριο του 1821 στη Δυτική Ελλάδα και συγκεκριμένα στο Σπαρτοβούνι (περιοχή του Μακρυνόρους). Προφανώς η συγκεκριμένη ομάδα, τα μέλη της οποίας δεν είναι άλλα από τους προγόνους πολλών από τους σημερινούς Καραγκούνηδες, βρισκόταν καθ' οδόν προς τα χειμαδιά της Ακαρνανίας. Ο Μακρυγιάννης αναφέρει χαρακτηριστικά: «Από κεί τους πήγα εις τὸ Σπαρτοβούνι [σ.σ. εννοεί κάποιους ανθρώπους θύματα κακοποίησης Ελλήνων επαναστατών και μάλιστα των Γριβαίων]* και περναγαν οἱ καημένοι οἱ Καραγκούνηδες με τὰ πράτα τους (= πρόβατά τους) κι' άγόρασα πέντ' έξι σφαχτὰ και μᾶς δώσαν κι' αὐτῆνοι άλλα τόσα κι' άλεύρι και τούς πορέψαμεν. Κι' από κεί πήγαν άλλοι διά Βραχώρι και Μισολόγγι· και οἱ περισσότεροί -τους πήγα εις τήν Κατούνα».

Ο Αραβαντινός (1856, τόμος πρώτος: 147) αναφερόμενος και αυτός στη συγκεκριμένη γλωσσική ομάδα γράφει: «Διάφοροι δὲ τῶν τριῶν άνωτέρω ειδῶν [σ.σ. εννοεί τους Σαρακατσάνους, τους Πετσανιάνους που κατοικούσαν στα Τζουμέρκα και τους απλούς Βλάχους] εἰσίν οἱ Άλβανιτόβλαχοι, λεγόμενοι Γκαραγκούνιδες ή Κορακούνιδες [σ.σ. προφανώς πρόκειται για τυπογραφικό λάθος αντί για Καραγκούνιδες], όττινες και τήν Βλαχικήν και τήν Άλβανικήν γλώσσαν λαλοῦντες εἰσὶ βαρβαρώτεροι και άγριώτεροι και βδελυρώτεροι τῶν λοιπῶν. Οὔτοι δεικνύουσι πρὸς τήν Γραικικήν φυλήν τσαύτην άποστροφήν και άπέχθειαν, ώστε οὐδέποτε συγκατατέθησαν ίνα συγγενευσωσι μετ' αὐτῶν. Η βοσκηματοτρόφος και μάχιμος αὐτῆ φυλή τῶν τελευταίων ένοικεῖ κατά τὸ θέρος εις χωρία τῆς Άλβανίας υπό τήν προστασίαν Άλβανοτουρκων Αγάδων και Μπέιδων, πρὸς οὓς δίδωσι προσδιωρισμένον τινά φόρον, και σχηματίζει περι τὰς δισχιλίαις οικογένειας. Τὰ χωρία τῆς Πρεμετῆς, Φράσσιαρης, Κοστρέτσι, Ζάρχανη, και έτερα, περιεῖχον ικανᾶς οικογένειας αὐτῶν μονίμως ένοικούσας, και οἱ έν τοῖς χωρίοις αὐτοῖς ένοικοῦντες Άλβανότουρκοι, λέγεται, ότι κατάγονται εκ τιαύτης φυλῆς έκτουρκισθείσης πρὸ ολίγων εκατονταετηριδῶν».

Ο Αραβαντινός (2000 [1905]: 34-36) επίσης στο βιβλίο του «Μονογραφία περί Κουτσοβλάχων» κάνει ειδική αναφορά στους Αρβανιτόβλαχους (Καραγκούνηδες) γράφοντας τα εξής: 24 «Σημειωτέον ὅδε, ότι τῶν ήμέτερων Κουτσοβλάχων αισθητοῦς διάφοροι εἰσιν οἱ λεγόμενοι Άρβανιτόβλαχοι (Καραγκούνιδες). Οὔτοι, εκ τῶν περι τήν Στενήμαχον [σ.σ. πόλη της Ανατολικῆς Ρωμυλίας/νοτιοδυτικῆς Βουλγαρίας, νοτιοανατολικά της Φιλιππούπολης//σημερινή Ασеноβград/Ασένοβγκραντ, η οποία έως το 1934 ονομαζόταν Станимака] έγκαταστάτων Δακορωμόνων άποσπασθέντες μετὰ τῶν ποιμνίων αὐτῶν, κατά τινά τοπικήν παράδοσιν, περι τήν ΙΓ' έκτονταετηρίδα, προῦχώρησαν πρὸς τήν Πινδίαν όροσειράν και έξελεξαντο θερινήν βοσκήν τῶν ποιμνίων τῶν τὰ ὄρη τῆς Πρεμετῆς, παραφυάδα ὄντα τῆς Πίνδου, ένθα κεῖται τὸ Κοστρέτσι και ή Φράσαρη, κῶμαι τῆς Ήπειρωτικῆς ταυτῆς έπαρχίας, ως εκ τῆς έπιμιξίας τῶν δὲ μετὰ τῶν Άλβανῶν τῆς έπαρχίας τοῦ Αὐλῶνος και τοῦ Μπερατίου και ως εκ τῆς πελατείας, ήν ακολουθῶς έκόντες άκοντες προσήνεγκον πρὸς τούς έν τῇ χώρα τῆς Πρεμετῆς ισχύοντας Τουρκαλβανούς, όμιλοῦσιν άπαντες, σὺν τῇ ἴδια και τήν Άλβανικήν διάλεκτον. Διετήρησαν δὲ οὔτοι μᾶλλον άνόθευτον τήν τε Δακορωμουνικήν γλώσσαν και τὰ ήθη τῶν ποιμενοβίων προγόνων των, ὧν στερρῶς έχονται οὔτως, ώστε εκ τῆς μετὰ τῶν έγχωρίων Άλβανῶν και Έλλήνων έπικοινωνίας και συναλλαγῆς κατ' οὐδέν έπολιτίσθησαν μέχρι τουδε, τὸν Χριστιανισμόν δὲ πρεσβεύοντες μόνον τὸν τύπον αὐτοῦ τηροῦσι, σπανιώτατα δὲ εύρίσκονται μετὰξὺ αὐτῶν οἱ γνωρίζοντες

²⁴ Το συγκεκριμένο βιβλίο έχει γραφτεί το 1862, αλλά δημοσιεύτηκε από τους γιους του Αραβαντινού το 1905.

στοιχεία τινά γραφής και ἀναγνώσεως και μόλις ἀπαξ ἢ δις τοῦ ἔτους τινές ἐξ αὐτῶν κατορθώνουν νὰ ἐκκλησιάζωνται. Ἀλλὰ και σεμνότης βίου διακρίνει τοὺς Καραγκούνιδες, ἐπιμελῶς δ' ἀποφεύγουσι τὰς ἐπιγαμίας πρὸς τοὺς ὁμοδόξους Ἑλληνας ἢ Ἀλβανούς και πρὸς αὐτοὺς ἔτι τοὺς Κουτσόβλαχους, φημιζονται δὲ ἐπ' ἀνδρεία και γνωστὸν εἶνε, ὅτι πάλαι μὲν ἐξ αὐτῶν προῆλθον πλεῖστοι γενναῖοι ἀρματωλοί, κατὰ δὲ τοὺς μεταγενέστερους χρόνους ἐξ αὐτῶν κατηρτίζοντο πολλαὶ ληστρικά συμμορία, παρ' αὐτοῖς δὲ εὐρίσκει και νῦν ἔτι συστηματικὴν περίθαλψιν ἢ ληστεία».

Ὁ Αραβαντινὸς μάλιστα στο ἴδιο βιβλίον (ὁ.π.: 35) αναφέρεται και στους Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας λέγοντας: «...ἄξια θεωροῦμεν και ὅσα περι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐν Ἀκαρνανίᾳ διαβιούντων ποιμενοβίων ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης ἀναφέρει [σ.σ. εννοεῖ το ἀρθρο του Γ.Μ. «Περὶ Καραγκούνηδων» στο περιοδικὸ Πανδώρα για το οποίο δεσ παρακάτω] γνωστοῦ ὄντος, ὅτι μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἐλάχιστοι ἀπέμειναν ἐκεῖσε τοιοῦτοι».

Ὁ Heuzey, ο οποίος επισκέφτηκε και περιηγήθηκε στην Ακαρνανία τα ετη 1856-1857, στο ἔργο του «Le Mont Olympe et l' Acarnanie», που δημοσιεύτηκε το 1860, κάνει εκτενὴ αναφορὰ στους Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας.²⁵ Ὁ Heuzey λοιπὸν στο τρίτο κεφάλαιο του βιβλίου του, το οποίο φέρει τον τίτλο «Les Valaques en Acarnanie» (= Οἱ Βλάχοι στην Ακαρνανία), αναφέρεται διεξοδικὰ στη συγκεκριμένη γλωσσικὴ ομάδα (ἡθη, ἔθιμα, κοινωνικὴ και οικονομικὴ οργάνωση, σχέσεις με τοὺς ἄλλους κατοίκους της περιοχῆς κ.λπ.). Ὁ συγκεκριμένος συγγραφέας σε πολλὰ σημεία του ἔργου του αναφέρει το προσωνύμιο Καραγκούνηδες για τη συγκεκριμένη γλωσσικὴ ομάδα. Αναφέρουμε χαρακτηριστικὰ τα παρακάτω αποσπάσματα (Heuzey, 1867: 267-280): «*On les appelle Karagounis et Vallaques-Albanais, Ἀρβανιτόβλαχοι: ce dernier nom leur vient de ce que leurs plus anciens cantonnements étaient dans la haute Épire et sur la frontier d' Albanie*» (= Τους ἀποκαλοῦν Καραγκούνηδες και Ἀρβανιτόβλαχοι: αὐτὸ το τελευταῖο ὄνομά τους προέρχεται ἀπὸ το γεγονός ὅτι οἱ ἀρχαῖοι/παλιοὶ πρόγονοι τους ἔστηναν τα καταλύματα τους στη Βόρειο Ἡπειρο και στα σύνορα της Ἀλβανίας). Σε ἄλλο σημείον του βιβλίου του γράφει: «*Les Karagounis sont réunis par groups de cinquante a cent familles*» (= Οἱ Καραγκούνηδες ἐνώνονται ἀνά/σε ομάδες των πενήντα με εκατὸ οικογενειῶν). Στη σελίδα 279 αναφέρει μεταξύ ἄλλων τα εξής: «*Le paysan acarnanien déteste le Karagounis; c' est la haine antique des populations sédentaires contre les tribus nomades*» (= Οἱ Ακαρνάνες ἀγρότες μισοῦν τοὺς Καραγκούνηδες. Πρόκειται για ἕνα παλιὸ μίσος μεταξύ των μόνιμων και νομαδικῶν πληθυσμῶν). Ἡ τελευταία διαπίστωση του Heuzey ἰσχυε μέχρι πριν μερικὲς δεκαετίες.

Στο φυλλάδιο 415 του περιοδικοῦ «Πανδώρα» (τόμος ΙΗ', 1 Ιουλίου 1867) ἔχει δημοσιευθεῖ ἀρθρο με ἀρχικά του συγγραφέα Γ. Μ., που γράφηκε στην Ακαρνανία στις 20 Νοεμβρίου 1856. Στο ἀρθρο αὐτὸ, στο οποίο περιλαμβάνονται πολὺ χρήσιμες πληροφορίες για τα ἡθη, τα ἔθιμα και γενικά την οργάνωση της ζωῆς των Βλάχων της Ακαρνανίας, γίνεται λόγος για πληθυσμὸ ἀνω των 2.000 Καραγκούνηδων που ζούσαν στην Ελλάδα (Ακαρνανία) και για ἀριθμὸ κτηνῶν που υπερέβαινε τις 100.000. Πρῶτη δημοσίευση του συγκεκριμένου ἀρθρου, το οποίο σημειωτέον φέρει τον τίτλο «Περὶ Καραγκούνιδων», ἔγινε το 1856 στην εφημερίδα «Ἀθηνά» στο φύλλον της 4ης Δεκεμβρίου (ἀριθμὸς 2.500). Στο ἀρθρο αὐτὸ λοιπὸν ο συγγραφέας αναφέρεται στα μέλη της Βλαχόφωνης γλωσσικῆς ομάδας της Ακαρνανίας ἀποκλειστικὰ με τον ὄρο Καραγκούνηδες.

Ὁ Κρέμος (1884: 142) αναφερόμενος κι αὐτὸς στη Βλάχικη γλωσσικὴ ομάδα της Ακαρνανίας τοὺς ονομάζει Καραγκούνηδες και μάλιστα γράφει ὅτι τα μέλη της συγκεκριμένης ομάδας μετανάστευσαν στην Ακαρνανία προερχόμενα ἀπὸ την ἐπαρχία Κολιωνία (Κολώνια) της Βόρειας Ἡπείρου. Ὁ Κρέμος γράφει χαρακτηριστικὰ: «*Ἐν τῇ ἐποχῇ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις οἰκειοποιηθῆ ἅπασαν τὴν Αἰτωλιάν σὺν τῇ Ἀκαρνανίᾳ διὰ τῆς δυναστείας ὡς ἰδιοκτησία του. Ἠγόραζον διὰ διαταγῆς τοῦ καθ' ἕκαστον τὸν χόρτον τῆς πεδιάδος ταύτης [σ.σ. εννοεῖ την πεδιάδα της Λεπενούς] με ἀρκετὸν ἐνοίκιον οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι Καραγκούνιδες ἐπονομαζόμενοι και ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Κολιωνίας καταγόμενοι χριστιανοὶ κατὰ τὴν θρησκείαν διὰ τὰ ποίμνια τῶν, ὁ ἀργιπομιῆν τῶν ὁποίων ὠνομάζετο Γιάγκος [σ.σ. Γιάγκας]*».

Ὁ Λαμπριδῆς (1888: 10) στο βιβλίον του «Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα» αναφέρεται κι αὐτὸς στους Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας. Γράφει μάλιστα ὅτι η συγκεκριμένη γλωσσικὴ ομάδα ἐγκαταστάθηκε στην περιοχή του Λέπινου [σ.σ. Λεπενούς Βάλτου] μετὰ τη διάλυση του

²⁵ Léon Heuzey (Λέων Εζέ, 1831 — 1922), Γάλλος περιηγητής, ἀρχαιολόγος και ἱστορικός που επισκέφτηκε την Ακαρνανία τα ἔτη 1856-1857. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη ζωὴ και το ἔργο του (ιδιαίτερα για την περιήγηση στην Ακαρνανία) δεσ , Καπώνης, 2010: 99-122.

Μπιτσικόπουλου του Παληοπωγωνίου το 1840. Ο Λαμπρίδης γράφει: «Και οί παρά τὸ Λέπινο τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος εἰς Σοροβίλη καὶ Ὀχθια ἐγκαταστάντες Ἄλβανόβλαχοι μετὰ τὴν ὀλοσχερῆ διάλυσιν (1840) τοῦ Μπιτσικοπούλου, χωρίου ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου Βρόσιανης τοῦ Παληοπωγωνίῃ, συνοικισθέντος ἐκ τοιαύτης ἀναμίχτου φυλῆς 650 οἰκογενειῶν ὑπὸ τοῦ Ἄλῃ, ἐξακολουθοῦσι μέχρι τοῦ νῦν ἀποφεύγοντες ἐπιγαμίας μετ' ἄλλων φυλῶν καὶ σχέσεις στενάς». Ο ἴδιος στη σελίδα 11 αναφέρει: «Καὶ οἱ μὲν ἀμιγεῖς [σ.σ. εννοεῖται Βλάχοι] καλοῦνται Κουτζόβλαχοι πρὸς ἀντίθεσιν τῶν ἐν Ῥωμουνίᾳ, οἱ δὲ ἀνάμιχτοι [σ.σ. στους οποίους κατατάσσει τους Αρβανιτόβλαχους και τους Βλάχους της Ακαρνανίας] Καραγκούνιδες».

Ο Gustav Weigand, ο οποίος επισκέφτηκε τη Βλαχόφωνη περιοχή της Ακαρνανίας τον Ιανουάριο του 1890, αναφέρεται εκτενῶς στα μέλη της συγκεκριμένης ομάδας. Μάλιστα ο ἴδιος γράφει ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς γύρω περιοχῆς ἀποκαλοῦν τοὺς Βλαχόφωνους τῆς Ακαρνανίας ὡς Καραγκούνηδες (Weigand, 2001, τόμος Α': 227) χωρὶς ὠστόσο νὰ προβαίνει σὲ κάποιο σχόλιο γιὰ τὸ συγκεκριμένο προσωνύμιο.

Ο Λουκόπουλος (1927: 94-98) στο βιβλίο του *«Πὼς υφαίνουσι καὶ πὼς ντύνονται οἱ Αἰτωλοί»* περιλαμβάνει ἓνα κεφάλαιο με τὸν τίτλο *«Οἱ Καραγκούνηδες»*. Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ ὁ Λουκόπουλος κάνει μὴ ἐκτενὴ ἐθνογραφικὴ καὶ λαογραφικὴ ἀναφορὰ στὴ συγκεκριμένη γλωσσικὴ ομάδα τῆς Ακαρνανίας, στὸν τρόπο ζωῆς τῶν μελῶν τῆς καὶ ἐιδικότερα στὸν τρόπο με τὸν ὁποῖο ντύνονταν οἱ ἄντρες καὶ οἱ γυναῖκες. Καὶ ἀπὸ τὸν συγκεκριμένο συγγραφέα χρησιμοποιεῖται ἀποκλειστικὰ ὁ ὅρος Καραγκούνηδες/Καραγκούνηδες.

Ο Γιάννης Βλαχογιάννης σὲ ὑποσημείωση στὸ βιβλίο του Νικόλαου Κασομούλη *«Εὐθυμήματα στρατιωτικὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν Ἑλλήνων, 1821-1833»*, 1939, τόμος Α, τοῦ ὁποῖου εἶναι σχολιαστής, γράφει στὴ σελίδα 104 γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ακαρνανίας: *«Οἱ Ἀρβανιτόβλαχοι στὴ δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα λέγονται Καραγκούνηδες (ὄνομα ποῦ ἔχουν καὶ οἱ πεδινόι Θεσσαλοί)»*. Ο Βλαχογιάννης ὠστόσο δὲν προβαίνει σὲ κάποιο σχόλιο γιὰ ἐνδεχόμενὴ σχέση τῶν δύο Καραγκούνικων ομάδων.

Ο Βέης (1927: 270) στὸ λήμμα Καραγκούνηδες τοῦ Ἐγκυκλοπαιδικοῦ Λεξικοῦ Ἐλευθερουδάκη ἔχει ὑποστηρίξει ἐπίσης ὅτι οἱ Καραγκούνηδες τῆς Θεσσαλίας δὲν πρέπει νὰ ταυτίζονται με τοὺς ἄλλους κατοίκους τῆς συγκεκριμένης περιοχῆς, ὅπως τοὺς Βλάχους ἢ Κουτσόβλαχους καὶ τοὺς Καρακατσαναίους ἢ Σαρακατσαναίους. Ὁστόσο ὁ συγκεκριμένος ἐρευνητὴς δὲν κάνει καμία ἀναφορὰ στὴν ὑπαρξὴ ἢ τὴν ἀπουσία σχέσης μετὰξὺ τῶν Καραγκούνηδων τῆς Θεσσαλίας καὶ τῶν Καραγκούνηδων τῆς Ακαρνανίας.

Ο Φαλτάιτς (1933: 791) ἀναφέρει καὶ αὐτὸς τὸ προσωνύμιο Καραγκούνηδες γιὰ τοὺς Βλάχους τῆς Ακαρνανίας. Ἐπίσης ὁ ἴδιος ἀναφέρει πὼς ὁ ὅρος Καραγκούνης εἶναι γενικότερος καὶ ὅτι ἀπαντᾶται σὲ διάφορους τόπους με διαφορετικὴ σημασία. Ἐτσι, σύμφωνα με τὸν ἴδιο, Καραγκούνηδες ὀνομάζονται οἱ νομάδες ποιμένες στὴν Ἠπειρο, ἰδιαίτερα δὲ οἱ Αρβανιτόβλαχοι. Ο Φαλτάιτς ἐπίσης καταγράφει ὅτι τὸ συγκεκριμένο προσωνύμιο ἀπαντᾶται καὶ στὴ Θεσσαλία, ὅτι με τὸ ὄνομα αὐτὸ ὀνομάζονται γενικὰ οἱ αγρότες ἢ οἱ χωρικοὶ ἢ οἱ ἀνθρωποὶ τῆς υπαίθρου καὶ ὅτι ὁ ὅρος Καραγκούνης καταντὰ πολλὰς φορὲς ταυτόσημος τοῦ ὀρου Βλάχος.

Ο Κρυστάλλης (1952: 7-8), ὅπως εἶδαμε παραπάνω, κάνει ἐκτενὴ ἀναφορὰ στὸ προσωνύμιο Καραγκούνηδες καὶ μάλιστα ὑποστηρίξει σχέση μετὰξὺ τῶν Βλάχων (Καραγκούνηδων) τῆς Ακαρνανίας καὶ τῶν Καραγκούνηδων τῆς Θεσσαλίας.

Ο Στάθης (1957: 145-152) χάνει ἐκτενὴ ἀναφορὰ στους Καραγκούνηδες τῆς Ακαρνανίας, ἀφιερώνοντας μάλιστα ἓνα κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του με τὸν τίτλο: *«Καραγκούνηδες»*. Ο ἴδιος συγγραφέας, ὁ ὁποῖος γνῶριζε ἀπὸ κοντὰ τὴν συγκεκριμένη γλωσσικὴ ομάδα (ἰδιαίτερα τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ Σωροβίγλι), ἀναφέρεται σὲ ἓνα περιστατικὸ ποὺ ἔλαβε χώρα στὸν οἰκισμό Στεφανιάδα τοῦ χωριοῦ Ἀργιθέα τῶν Ἀγρῶφων. Στὸ συγκεκριμένο χωριὸ ὀδηγοῦσαν τὰ ποιμνιά τοὺς οἱ Καραγκούνηδες τοῦ Σωροβιγλίου με ἐπικεφαλῆς τὸν Μίχα-Γιάγκο (Μίχα-Γιάγκα) κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνες (ξεκαλοκαιριὸ) ἕως τὶς ἀρχὲς τοῦ 20^{ου} αἰῶνα. Τὸ 1904 ὁμῶς οἱ κάτοικοι τῆς Ἀργιθέας ἐκδίωξαν με τὴ βία τοὺς Καραγκούνηδες ἀπὸ τὴν συγκεκριμένην περιοχή. Καὶ αὐτὸς ὁ συγγραφέας λοιπὸν κάνει ἀποκλειστικὰ χρῆση τοῦ ὀρου Καραγκούνηδες γιὰ τὴν συγκεκριμένην γλωσσικὴν ομάδα.

Ο Τσαμπάζης (1961: 249-255), ὁ ὁποῖος καταγόταν ἀπὸ ἓνα ἀπὸ τὰ Βλαχόφωνα χωριά τῆς περιοχῆς (Στράτος/πρώην Σωροβίγλι), σὲ ἄρθρο του στὸ περιοδικὸ *«Αἰτωλικὰ Γράμματα»* (τεύχος 1), ποὺ φέρει τὸν τίτλο *«Οἱ Γκααραγκούνηδες τῆς Ακαρνανίας»*, κάνει ἐκτενὴ ἀναφορὰ στὴν συγκεκριμένην γλωσσικὴν ομάδα χρησιμοποιώντας ἀποκλειστικὰ τὸ προσωνύμιο Γκααραγκούνηδες. Ὁστόσο ὁ ἴδιος συγγραφέας, ἀν καὶ χρησιμοποιεῖ πολλὰς φορὲς στὸ ἄρθρο του τὸ προσωνύμιο Γκααραγκούνηδες, ἀναφέρει ὅτι οἱ Βλάχοι τῆς

Ακαρνανίας δεν έχουν καμιά σχέση με τους Καραγκούνηδες της Θεσσαλίας. Μάλιστα υποστηρίζει ότι οι Βλάχοι της Ακαρνανίας ονομάζονται Γκαραγκούνηδες, ενώ οι καμπίσιοι Θεσσαλοί Καραγκούνηδες (ό.π.: 255).

Ο Καραμεσίνης (1971: 18/154-22/158) σε άρθρο του στο περιοδικό «Στερεά Ελλάδα» με τίτλο «Γάμος στα Καραγχοινοχώρια: Λαογραφικά σημειώματα» κάνει εκτενή αναφορά στα έθιμα του γάμου των μελών της Βλάχικης γλωσσικής ομάδας της Ακαρνανίας. Ο ίδιος επίσης στο άρθρο του δίνει διάφορες ετυμολογικές ερμηνείες του συγκεκριμένου προσωνυμίου. Αναφέρει μάλιστα ότι σύμφωνα με τον Ανδριώτη (ό.π.: 18/154) το προσωνύμιο Καραγκούνηδες είναι άγνωστης ετυμολογικής προέλευσης. Όπως προκύπτει λοιπόν από τον τίτλο της εργασίας του Καραμεσίνη, ο συγκεκριμένος συγγραφέας υιοθετεί κι αυτός ανεπιφύλακτα τον όρο Καραγκούνηδες για την υπό εξέταση γλωσσική ομάδα.

Ο Μπερερής (1972a: 21-27 και 1972b: 16-28) σε δύο άρθρα του στο περιοδικό «Ελληνική Ψυχή» με τίτλο «Οι Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας (υλικός και πνευματικός βίος)» αναφέρεται εκτενώς στη Βλάχικη γλωσσική ομάδα της Ακαρνανίας. Ο συγκεκριμένος συγγραφέας, που κατάγεται μάλιστα από χωριό κοντινό στη Βλαχόφωνη περιοχή της Ακαρνανίας (Γουριά Μεσολογγίου) κι ο οποίος υπηρέτησε ως εκπαιδευτικός σε ένα από τα Βλαχόφωνα χωριά της περιοχής (Στρογγυλοβούνι/πρώην Καλεντζί), χρησιμοποιεί στα άρθρα του αποκλειστικά τον όρο Καραγκούνηδες.

Ο Κοντοπάνος (1976: 46-47), που κι αυτός καταγόταν από χωριό κοντινό στη Βλαχόφωνη περιοχή, σε άρθρο του στο περιοδικό «Νιοχώρι» με τίτλο «Περί Βλάχων - Καραγκούνηδων» αναφέρεται στους Βλάχους της Ακαρνανίας. Ο συγγραφέας, αν και χρησιμοποιεί στον τίτλο του άρθρου του το προσωνύμιο Καραγκούνηδες, εν τούτοις δεν δέχεται σχέση των Καραγκούνηδων της Ακαρνανίας με αυτούς της Θεσσαλίας.

Ο Λαζάρου (1976: 86) τέλος αναφέρεται στους Αρβανιτόβλαχους και συγκεκριμένα στους Βλάχους της Ακαρνανίας για τους οποίους γράφει ότι ονομάζονται και Γκαραγκούνηδες. Ο ίδιος υποστηρίζει ότι τα μέλη της συγκεκριμένης γλωσσικής ομάδας δεν έχουν κάποια σχέση με τους ελληνόφωνους κατοίκους της Δυτικής Θεσσαλίας (Καραγκούνηδες). Την ίδια άποψη έχει γράψει και σε άρθρο του στην εφημερίδα του Αγρινίου «Ελεύθερος» (φύλλο 7ης Ιουλίου 1984) με τον τίτλο «Καραγκούνηδες». Ωστόσο ο ίδιος αναφέρει (ό.π.) ότι ο Ρ. Ραραχαγιί έχει διατυπώσει αντίθετη άποψη, δηλαδή ότι οι Καραγκούνηδες της Ακαρνανίας σχετίζονται με τους ομώνυμους κατοίκους της Δυτικής Θεσσαλίας.²⁶

(συνεχίζεται)

Απόσπασμα από το Περιοδικό «ΤΑ ΑΙΤΩΛΙΚΑ» Τεύχος 23^ο
το οποίο διαμορφώθηκε σε ψηφιακή μορφή από αντίτυπο
για τις ανάγκες της ιστοσελίδας
www.pentalofo.gr

²⁶ Για το συγκεκριμένο γεγονός δες στο κεφάλαιο 5 στο δεύτερο μέρος του άρθρου.